

PROCEDURY BEZPIECZEŃSTWA

**Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 9
im. Bohaterów Westerplatte w Koninie**

Procedury wprowadzone
zarządzeniem nr 17/2022

Spis treści

1. Charakterystyka SP9 w Koninie oraz jej otoczenia.....	4
2. Ogólna charakterystyka zagrożeń.....	7
3. Identyfikacja symptomów i neutralizacja zagrożeń	13
4. Procedury bezpieczeństwa na wypadek zagrożeń zewnętrznych.....	21
4.1. Ewakuacja w trakcie lekcji	22
4.2. Ewakuacja w trakcie przerwy.....	25
4.3. Azyl w trakcie lekcji.....	26
4.4. Azyl w trakcie przerwy.....	29
4.5. Procedura na wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego z zewnątrz przy braku możliwości bezpiecznej ewakuacji uczniów i personelu szkoły	30
4.6. Procedura na wypadek podłożenia ładunku wybuchowego	32
4.7. Procedura na wypadek podłożenia podejrzanego pakunku.....	33
4.8. Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia epidemią.....	33
4.9. Procedura postępowania na wypadek huraganu, silnych podmuchów wiatru, burzy	34
4.10. Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia śnieżycą.....	35
4.11. Procedura postępowania na wypadek podwyższonego stężenia pyłów powietrza (postępowanie systemowe).....	35
5. Procedury dotyczące zagrożeń wewnętrznych	37
5.1. Procedura postępowania na wypadek kradzieży lub wymuszenia pieniędzy i innych przedmiotów wartościowych.....	37
5.2. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia agresywnych zachowań na terenie szkoły	38
5.3. Procedura postępowania w przypadku zachowania ucznia, które zagraża bezpieczeństwu jego lub innych osób	39
5.4. Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających	40
5.5. Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada przy sobie narkotyki lub inne substancje psychoaktywne	41
5.6. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole .	41
5.7. Procedura postępowania na wypadek rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia	42
5.8. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia prostytutki w szkole lub wśród uczniów.....	43
5.9. Procedura postępowania w sytuacji przypadków wystąpienia niepokojących	

zachowań seksualnych uczniów w szkole.....	44
5.10. Procedury postępowania i karania uczniów w sytuacjach łamania prawa i przejawów demoralizacji	45
5.11. Procedura postępowania w sytuacji zaistnienia wypadku ucznia.....	48
5.12. Procedura postępowania w sytuacji samowolnego opuszczenia przez ucznia budynku szkolnego podczas zajęć lekcyjnych lub oddalenia się od grupy na wycieczce szkolnej. ...	51
5.13. Procedura postępowania w sytuacji uzyskania informacji, że uczeń spożywa alkohol lub inne środki odurzające	52
5.14. Procedura postępowania wobec ucznia ofiary czynu karalnego	52
5.15. Procedura na wypadek popełnienia przez ucznia czynu karalnego.....	52
6. Procedury reagowania w przypadku wystąpienia w szkole zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego	56
6.1.2. Cyberprzemoc – procedury reagowania (szczegółowe)	59
6.2. Dostęp do treści szkodliwych, niepożądanych, nielegalnych - procedura reagowania.....	60
6.3. Naruszenia prywatności dotyczące nieodpowiedniego bądź niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych lub wizerunku dziecka i pracownika szkoły – procedura reagowania	62
6.4. Zagrożenia dla zdrowia dzieci w związku z nadmiernym korzystaniem z Internetu – procedura reagowania	64
6.5. Nawiązywanie niebezpiecznych kontaktów w Internecie – uwodzenie, zagrożenie pedofilią – procedura reagowania	65
6.6. Seksting, prowokacyjne zachowania i aktywność seksualna jako źródła dochodu osób nieletnich – procedura reagowania	67
6.7. Bezkrytyczna wiara w treści zamieszczone w Internecie, nieumiejętność odróżnienia treści prawdziwych od nieprawdziwych, szkodliwość reklam	69
6.8. Łamanie prawa autorskiego - procedura reagowania	70
6.9. Zagrożenia bezpieczeństwa technicznego sieci, komputerów i zasobów online – procedura reagowania	72

1. Charakterystyka SP9 w Koninie oraz jej otoczenia.

Zasadnicze obiekty szkoły mieszczą się w prostokącie ograniczonym ulicami: Krokusową, Złocieni, Fikusową oraz terenem zielonym. W skład obiektów szkoły wchodzi budynek nr 1 i nr 2, zespół sportowy oraz zespół żywieniowy. Poza zasadniczym terenem szkolnym położone jest boisko Orlik oraz plac zabaw. Szkoła znajduje się kilkaset metrów na północ od drogi krajowej nr 92 Poznań – Konin oraz kilkaset metrów na południe od linii kolejowej Poznań – Warszawa. Położona jest na terenie w większości wykorzystywanym pod zabudowę mieszkalną. W najbliższym otoczeniu szkoły brak jest zakładów przemysłowych lub innych obiektów komercyjnych, które negatywnie oddziaływałyby na bezpieczeństwo obiektów szkolnych.

Budynek nr 1 położony w sąsiedztwie terenów zielonych równolegle do ulicy Fikusowej, posiada 6 wejść oraz 4 klatki schodowe. Na parterze znajduje się 8 sal lekcyjnych, 11 pomieszczeń biurowych, pomieszczenia konserwatora, 1 mała sala gimnastyczna, 3 pomieszczenia biblioteki, 2 szatnie, 1 dyżurka oraz sanitariaty. Na pierwszym piętrze mieści się 11 sal lekcyjnych, 4 pomieszczenia biurowe, gabinet pielęgniarki, gabinet stomatologa, 2 pomieszczenia świetlicy, magazyn, izba pamięci, pokój nauczycielski oraz sanitariaty. Drugie piętro obejmuje następujące pomieszczenia: 15 sal lekcyjnych, 2 salki gimnastyczne, 6 pomieszczeń zajęć indywidualnych, 2 pomieszczenia gospodarcze, pomieszczenie socjalne oraz sklepik.

Budynek nr 2 znajdujący się na rogu ul. Fikusowej i Złocieni posiada 3 wejścia oraz dwie klatki schodowe. Na parterze mieści się 6 sal lekcyjnych, 5 pomieszczeń zajęć indywidualnych, dyżurka oraz sanitariaty. Pierwsze piętro składa się z 6 sal lekcyjnych, sklepiku, 4 pomieszczeń zajęć indywidualnych, pomieszczenia gospodarczego oraz sanitariatów. Drugie piętro obejmuje 9 sal lekcyjnych wraz z sanitariatami.

Zespół sportowy położony przy ulicy Złocieni posiada jedno wejście oraz dwie klatki schodowe. Parter zespołu sportowego obejmuje: 2 sale gimnastyczne, wentylatorownię, magazynek sportowy, 5 szatni oraz sanitariaty. Pierwsze piętro obejmuje następujące pomieszczenia: 2 salki gimnastyczne, wentylatorownię, pokój nauczycielski, 3 szatnie, magazyn gospodarczy i sanitariaty.

Zespół żywieniowy położony w sąsiedztwie Kościoła Rzymskokatolickiego pw. św. Faustyny przy ul. Krokusowej posiada 6 wejść. W jego skład wchodzi: jadalnia, kuchnia, 9 pomieszczeń gospodarczych, szatnia pracowników oraz sanitariaty.

Dostępność architektoniczna. Do budynków dydaktycznych szkoły prowadzą wejścia znajdujące się od ulicy Fikusowej od wschodniej i zachodniej strony. Do budynków prowadzą dwustopniowe schody. Przy wejściach znajdują się podjazdy dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Wejście do budynku dydaktycznego nr 1 jest ogólnodostępne w godzinach pracy szkoły, a do budynku dydaktycznego nr 2 tylko do godz. 14.30. Łącznie szkoła posiada 16 wejść do budynków szkoły: 6 do budynku dydaktycznego nr 1, 3 do budynku dydaktycznego nr 2, 1 do zespołu sportowego i 6 do zespołu żywieniowego. Spośród nich jedno (od strony wschodniej) jest wejściem głównym prowadzącym do budynku dydaktycznego nr 1 i znajduje

się od strony sadu, drugie (od strony zachodniej) jest wejściem dodatkowym prowadzącym do budynku dydaktycznego nr 2, a wszystkie pozostałe są dostępne dla uczniów i pracowników szkoły tylko w określonych godzinach (np. wyjścia na boisko szkolne). Wszystkie wymienione wyżej wyjścia są jednocześnie wyjściami ewakuacyjnymi. Wszystkie pomieszczenia administracyjne znajdują się w budynku dydaktycznym nr 1, a wszystkie budynki połączone są ze sobą łącznikami. Osobami oddelegowanymi do udzielania informacji przy wejściu głównym są pracownicy obsługi szkoły. W budynkach dydaktycznych na każdym poziomie (parter i dwa piętra) znajdują się korytarze. W budynku dydaktycznym nr 1 są 4 klatki schodowe, a w budynku dydaktycznym nr 2 oraz zespole sportowym 2 klatki. W budynku dydaktycznym nr 1 znajduje się winda, a w budynku dydaktycznym nr 2 platforma do przewozu osób. Budynek żywieniowy jest jednokondygnacyjny.

W kilku toaletach, kilku salach lekcyjnych oraz przy szatniach są zamontowane poręcze usprawniające poruszanie się osobom z problemami ruchowymi. Na terenie szkoły brak jest parkingu dla samochodów osobowych. Jedynie przed wejściem do budynku dydaktycznego nr 1 znajduje się miejsce, w które podjeżdżają busy dowożące uczniów niepełnosprawnych. Ich wjazd jest kontrolowany poprzez zdalne otwieranie i zamykanie szlabanu. Przed wejściem do budynku dydaktycznego nr 2 znajduje się parking miejski, wykorzystywany w całości na potrzeby osób dojeżdżających do szkoły. Miejsca do parkowania dla osób niepełnosprawnych są oznakowane. Do szkoły może wejść osoba z psem asystującym. W szkole nie ma możliwości skorzystania z tłumacza języka migowego.

Do czynników negatywnie wpływających na bezpieczeństwo placówki oświatowej należy zaliczyć:

- Orlik oraz plac zabaw położone poza terenem szkoły;
- docelowe miejsce ewakuacji, tj. pobliski kościół zbyt blisko położony w stosunku do obiektów szkolnych;
- obecność oddziałów specjalnych utrudniających szybką i sprawną ewakuację oraz procedurę „azyl”;
- obecność gabinetu stomatologicznego na terenie szkoły, dostępnego dla osób postronnych;
- komercyjny wynajem sal lekcyjnych i sportowych;
- niekompletny zasięg monitoringu oraz brak osoby dedykowanej tylko do nadzoru nad monitoringiem;
- możliwość uruchomienia sygnałów alarmowych tylko w jednym miejscu;
- brak apteczek medycznych w salach lekcyjnych oraz brak wyposażenia na wypadek wystąpienia zdarzeń związanych z działalnością tzw. aktywnego strzelca;
- brak przeszkolenia medycznego na poziomie umożliwiającym udzielanie pomocy w przypadku wystąpienia sytuacji tzw. aktywnego strzelca.

Pozytywnie na poziom bezpieczeństwa wpływają takie elementy jak:

- szkoła jest zamknięta, dlatego osoby wchodzące są sprawdzane (bez weryfikacji ID);
- monitoring obejmuje wejścia i wyjścia z budynków szkolnych;
- drzwi do sal lekcyjnych nie są przeszklone.

Szkoła posiada 43 oddziały szkolne, w tym 15 z oddziałami integracyjnymi oraz 5 z oddziałami specjalnymi. W roku szkolnym 2020/2021 do szkoły uczęszczało 863 uczniów,

w tym 75 niepełnosprawnych. W roku szkolnym 2018/2019 na terenie szkoły miało miejsce 6 sytuacji zagrażających życiu i zdrowiu, z czego 5 zdarzeń zostało zaklasyfikowanych jako bójka, pobicie, kopania i szarpanie oraz 1 jako posiadanie przez ucznia niebezpiecznego narzędzia.

W ramach współpracy z instytucjami zajmującymi się kwestiami bezpieczeństwa dyrektor szkoły podejmował współpracę w zakresie identyfikowania zagrożeń w szczególności:

- z policją – Wydział Spraw Nieletnich w zgłoszonych przez rodziców sytuacjach: cyberprzemoc w klasie lub przemoc rówieśnicza w celu zidentyfikowania zagrożenia i odpowiedniego reagowania oraz w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i zdrowotnych uczniów;
- z organem prowadzącym szkołę – Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miejskiego w Koninie – prelekcje dla uczniów dot. profilaktyki;
- ze strażą miejską w zakresie bezpieczeństwa budynku i terenu szkoły podczas dni wolnych i weekendów;
- straż pożarna – przeglądy budynków;
- sanepid – profilaktyka z zakresu zagrożenia AIDS oraz „Palić nie palić”;
- psycholog – program profilaktyczno-wychowawczy dot. cyberprzemocy i zagrożeń w Internecie;
- Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Miejską Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Sądem Rejonowym w Koninie, Poradnią Zdrowia Psychicznego – program profilaktyczno-wychowawczy.

2. Ogólna charakterystyka zagrożeń.

Problematyka bezpieczeństwa w środowisku szkolnym znalazła się w ostatnich latach w centrum zainteresowania władz oświatowych, a także rodziców uczniów. W szkole dochodzi coraz częściej do zdarzeń, które mogą bezpośrednio zagrażać bezpośrednio zdrowiu, a także życiu pracowników i uczniów szkół. Bezpieczeństwo uczniów w szkole jest wartością stawianą na pierwszym miejscu przez większość rodziców – z badań Instytutu Badań Edukacyjnych na grupie ok. 5 tys. rodziców wynika, iż blisko 80% oczekuje, aby szkoła była bezpieczna, 60% liczy na kompetencje nauczycieli, a 25% na wysoki poziom nauczania¹.

Według danych Systemu Informacji Oświatowej w roku szkolnym 2017/2018 w szkołach i placówkach systemu oświaty wydarzyło się 54 459 wypadków, w tym 95 wypadków ciężkich oraz 14 wypadków śmiertelnych². Natomiast w roku szkolnym 2015/2016 w szkołach i placówkach systemu oświaty wydarzyło się 65 241 wypadków, w tym 151 (0,23%) wypadków ciężkich oraz 5 (0,008%) wypadków śmiertelnych. W stosunku do poprzedniego roku szkolnego (2014/2015) liczba wypadków zmniejszyła się o 5834, tj. o 8,2%³.

Przyczynami wypadków w szkołach w latach 2015-2018 były:

- brak wiedzy na temat aktualnego stanu i potrzeb szkoły w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny, brak przeglądów i pomiarów oraz lekceważenie zagrożeń i nieznanostwo przepisów;
- brak środków finansowych na odpowiednie przygotowanie się na zagrożenia;
- niewłaściwa organizacja czasu ucznia w szkole: brak zagospodarowania czasu podczas lekcji i przerw, powodujące u ucznia nudę i poszukiwanie sposobów jej odreagowania;
- ograniczenia przestrzenne: zagęszczenie, nadmiar bodźców, hałas;
- niewłaściwy system norm obowiązujących w szkole (niejasny, niespójny), nieprzestrzeganie norm przez osoby funkcyjne;
- niewłaściwa reakcja na zachowania uczniów: reakcje niekonsekwentne, bagatelizowanie zachowań, brak reakcji na drobne wykroczenia, brak skutecznej mediacji w przypadku konfliktów;
- pojawianie się nowych zagrożeń jak zagrożenia w cyberprzestrzeni oraz terroryzm⁴.

¹ *Bezpieczna Szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*, Warszawa, wrzesień 2019 r. Dokument opracowany w Departamencie Wychowania i Kształcenia Integracyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej z udziałem ekspertów, po konsultacji z innymi resortami i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/bezpieczna-szkolaplacowka-zagrozenia-i-zalecane-dzialania-profilaktyczne-w-zakresie-bezpieczenstwa-fizycznego-i-cyfrowego-uczniow/>, 19.09.2020.

² Tamże.

³ *Bezpieczna Szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*, Departament Wychowania i Kształcenia Integracyjnego MEN, sierpień 2017, wersja PDF, s. 4.

⁴ *Bezpieczna Szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*, Warszawa, wrzesień 2019 r. Dokument opracowany w Departamencie Wychowania i Kształcenia Integracyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej z udziałem ekspertów, po konsultacji z innymi resortami i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/bezpieczna-szkolaplacowka-zagrozenia-i-zalecane-dzialania-profilaktyczne-w-zakresie-bezpieczenstwa-fizycznego-i-cyfrowego-uczniow/>, 19.09.2020.

Według **Raportu Najwyższej Izby Kontroli (NIK)**⁵ do najważniejszych mankamentów w zakresie bezpieczeństwa należą:

- niedostosowanie procedur do realiów danej szkoły;
- nieuwzględnienie potrzeb niepełnosprawnych w czasie ewakuacji;
- brak odpowiednich urządzeń alarmowych;
- brak zróżnicowania sygnałów dla określenia typu zagrożenia, a tym samym dla różnego sposobu postępowania;
- niski poziom praktycznej znajomości zasad postępowania w sytuacji kryzysowej u pracowników szkół;
- brak zaangażowania organów prowadzących we wprowadzanie procedur bezpieczeństwa w podległych im szkołach, brak weryfikacji ich wdrożenia, brak opracowania własnych wytycznych⁶;
- wykorzystywanie systemu monitoringu wyłącznie w celach dowodowych, a nie interwencyjnych (tak było w 10 na 21 skontrolowanych szkół)⁷.

Z kolei do najważniejszych nieprawidłowości w **szkolnych procedurach** należały:

- nieokreślenie sygnału odwołującego alarm;
- nieprzypisanie pracownikom szkoły funkcji podczas realizacji działań;
- nieokreślenie sposobu ogłaszania alarmu w przypadku braku zasilania w energię elektryczną
- nieokreślenie sygnału alarmowego na wypadek konieczności zabarykadowania się w klasach – „azył”;
- nieprzypisanie konkretnych sygnałów alarmowych do poszczególnych zagrożeń wymagających podjęcia odmiennych działań;
- niedostosowanie do specyfiki szkoły;
- zdefiniowanie sygnałów alarmowych niemożliwych do nadania z powodu braku wyposażenia szkoły w odpowiednie urządzenia alarmowe;
- przypisanie odmiennych sygnałów alarmowych do tego samego zagrożenia;
- określenie tego samego sygnału alarmowego w przypadku konieczności ewakuacji z budynku i konieczności barykadowania się w klasach lekcyjnych;
- niewskazanie sposobu odizolowania miejsca podłożenia niebezpiecznego pakunku;
- nakazanie ewakuacji ludzi spoza budynku do jego wnętrza w przypadku skażenia chemicznego lub biologicznego.

⁵ *Zabezpieczenie szkół przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi*, Raport NIK, LLO.430.004.2020, 175/2020/P/20/070/LLO, Delegatura w Łodzi, 16.11.2020, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,23341,vp,26059.pdf>, 21.01.2021.

⁶ Dyrektorzy szkół nie mogli liczyć na wsparcie organów prowadzących (miast, gmin, powiatów). Żaden z 14 skontrolowanych organów prowadzących nie opracował wytycznych, standardów lub procedur służących zapewnieniu bezpieczeństwa w szkołach oraz nie uczestniczył w przygotowaniu przez szkoły procedur postępowania na wypadek zagrożenia zewnętrznego i wewnętrznego.

⁷ Obraz przekazywany z kamer nie był analizowany w czasie rzeczywistym, przez co system monitoringu nie mógł być wykorzystywany do zarządzania sytuacją kryzysową - w szczególności w przypadku wdarcia się do budynku szkoły napastnika nie byłoby możliwe śledzenie jego przemieszczenia się, a w sytuacji bójki nie byłaby możliwa natychmiastowa interwencja pracownika szkoły. Obraz z kamer mógł być jedynie odtworzony po zdarzeniu. Na powyższą nieprawidłowość NIK zwracała już uwagę w kontroli z 2016 roku „Wykorzystanie monitoringu wizyjnego w szkołach i jego wpływ na bezpieczeństwo uczniów”.

Inne spostrzeżenia i wnioski to:

- niewykorzystanie zasobów szkoły dostępnych w sytuacji kryzysowej;
- nieprawidłowy system zawiadamiania nauczycieli w klasach o sytuacji kryzysowej;
- zbyt długi proces informacyjno-decyzyjny;
- nieznajomość odpowiedniego sygnału alarmowego u pracowników szkoły;
- nieznajomość sposobu przekazania ewakuowanych dzieci opiekunom;
- nieustalenie ewakuowanej liczby uczniów;
- zwłoka w ogłoszeniu alarmu;
- nieodwołanie alarmu;
- nieuruchomienie sygnału alarmowego;
- nieprawidłowe oznakowanie dróg ewakuacyjnych (nieprecyzyjne procedury, niedrożne drogi ewakuacyjne czy brak docelowego miejsca ewakuacji).

W ocenie NIK przyczyną części stwierdzonych nieprawidłowości był brak regularnych ćwiczeń, szczególnie w zakresie stosowania procedur innych niż na wypadek pożaru. Ich przeprowadzanie mogłoby przyczynić się do wyrobienia prawidłowych nawyków u pracowników szkoły oraz do wykrycia słabych punktów procedur.

Jako zagrożenia wymieniono m.in. znalezienie niebezpiecznego przedmiotu, niebezpiecznie zachowujący się uczeń lub rodzic, podłożenie ładunku wybuchowego czy atak terrorystyczny. W prowadzonych przez skontrolowane organy prowadzące szkołach w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020 wystąpiły odpowiednio 1606 i 11525 zagrożenia fizyczne (z tego zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych odpowiednio 1505 i 101 oraz 1131 i 21). Najczęstszymi przypadkami zagrożeń fizycznych wewnętrznych były bójki oraz posiadanie niebezpiecznych narzędzi, takich jak nóż lub scyzoryk.

Najwyższa Izba Kontroli w swoim Raporcie⁸ z 2021 r. za najważniejsze rekomendacje dla dyrektorów szkół w zakresie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego w szkołach uznała:

- dostosowanie procedur bezpieczeństwa do realiów panujących w szkołach oraz do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jak również usunięcie z obowiązujących procedur nieprawidłowości dotyczących w szczególności sygnałów alarmowych;
- systematyczne prowadzenie ćwiczeń weryfikujących praktyczną znajomość procedur dotyczących zidentyfikowanych zagrożeń;
- zapewnienie bieżącej obserwacji obrazu z kamer systemów monitoringu wizyjnego, przynajmniej w czasie przerw lekcyjnych, kiedy ryzyko wystąpienia niepożądanych zdarzeń jest najwyższe.

W ostatnim okresie można zauważyć znaczny wzrost zagrożeń związany z użyciem broni lub niebezpiecznego narzędzia przez byłych lub obecnych uczniów szkół. Należy tu wymienić takie wydarzenia jak:

- 10 maja 2019 r. ok. godz. 10.00 w trakcie przerwy w Szkole Podstawowej nr 195 w warszawskim Wawrze doszło do kłótni pomiędzy dwoma uczniami na terenie szkoły. Zaatakowany 16-letni uczeń został dźgnięty dziewięć razy nożem i mimo reanimacji zmarł;

⁸ NIK o zabezpieczeniu szkół przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi, 21.01.2021, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zagrozenia-szkol.html>, 21.01.2021.

- 27 maja 2019 r. w Szkole Podstawowej nr 1 w Brześciu Kujawskim 18-letni były uczeń szkoły uzbrojony w rewolwer czarnoprochowy oraz sześć ładunków wybuchowych własnej produkcji dokonał zamachu na szkołę. Dwie osoby zostały ranne, w tym jedna ciężko. Tragedia miała ograniczone konsekwencje tylko dlatego, że społeczność szkolna zastosowała odpowiednie procedury postępowania;
- w nocy z 30 na 31 stycznia 2020 r. czterech nastolatków w wieku od 15 do 17 lat, pochodzących z Warszawy i okolic, zostało aresztowanych z związku z podejrzeniem planowania zamachów bombowych na jedną z warszawskich szkół średnich na terenie Warszawa-Praga⁹. Powodem ataku miała być chęć zemsty na rówieśnikach za ich znęcanie się nad nastolatkami. Potencjalni zamachowcy inspirowali się masakrą, do jakiej doszło w Columbine High School w USA w 1999 r. Zatrzymani uczniowie zamierzali zdetonować przygotowane przez siebie ładunki wybuchowe¹⁰;
- 6 października 2020 r. w V Liceum Ogólnokształcącym w Zielonej Górze 17-letnia uczennica zaatakowała nożem trzy przypadkowe uczennice tej szkoły. Dwie dziewczyny zostały dźgnięte w plecy, trzecia miała rozcięty łuk brwiowy. Ich życiu nie zagraża niebezpieczeństwo¹¹.

Teza NIK wskazująca na terroryzm jako współczesne zagrożenie dla bezpieczeństwa szkół nie znajduje potwierdzenia w faktach. Świadczą o tym dane nie tylko pochodzące z polskich szkół, ale także te pochodzące z USA oraz innych państw. Z danych tych jasno wynika, że najbardziej prawdopodobnym sprawcą niebezpiecznego zamachu na szkołę, przy użyciu niebezpiecznego narzędzia, będzie były lub obecny uczeń – mówimy tu o tzw. aktywnym strzelcu¹².

W 2002 r. U.S. Secret Service przedstawił analizę 37 szkolnych strzelanin. Podstawowym wnioskiem tych i innych publikacji jest opinia, że bardzo trudno scharakteryzować jeden profil potencjalnego zabójcy w szkole. Nie udało się wytypować czy zidentyfikować jednego wspólnego mianownika, który pozwoliłby odpowiednio wcześniej przewidzieć potencjalny zamach. Można się jednak pokusić o wyodrębnienie indywidualnych i społecznych czynników wspólnych dla wszystkich zamachów:

- zamachowiec czuje się zmarginalizowany lub wykluczony ze społeczności;

⁹ Warszawa: grupa nastolatków mogła planować zamach na szkołę, „Interia.pl”, 3.02.2020, <https://fakty.interia.pl/mazowieckie/news-warszawa-grupa-nastolatkow-mogla-planowac-zamach-na-szkole,nId,4305757>, 3.02.2020; *Policja zatrzymała nastolatków. Planowali zamach w szkole w stolicy?*, „Polskie Radio RDC”, 3.02.2020, <https://www.rdc.pl/informacje/czterech-nastolatkow-moglo-planowac-zamach-w-jednej-z-warszawskich-szkol-zatrzymala-ich-policja/>, 4.02.2020.

¹⁰ K. Zasada, *To miało być polskie Columbine. Znamy szczegóły planu niedoszłego zamachu w warszawskim technikum*, „RMF24.pl”, 5.02.2020, <https://www.rmf24.pl/fakty/news-to-mialo-byc-polskie-columbine-znamy-szczegoly-planu-niedosz,nId,4307829>, 5.02.2020; M. Bereza, *Nastolatkowie planowali zamach w szkole? „Inspirowali się sprawcami z Ameryki”*, „Radio Zet”, 3.02.2020, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Polska/Warszawa/Warszawa-Nastolatkowie-mogli-planowac-zamach-w-jednej-ze-szkol-Zostali-zatrzymani>, 3.02.2020.

¹¹ *Po ataku w V LO. Uczennica, która zaatakowała nożem koleżanki, usłyszała zarzuty*, „Wyborcza.pl”, 6.10.2020, <https://zielonagora.wyborcza.pl/zielonagora/7,35182,26373435,po-ataku-w-v-lo-uczennica-ktora-zaatakowala-nozem-kolezanki.html>, 22.12.2020.

¹² Termin aktywny strzelec będzie używany w dalszej części opracowania w odniesieniu do osób stanowiących bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia uczniów oraz pracowników szkoły – bez względu na rodzaj używanego przez nich niebezpiecznego narzędzia.

- zamachowiec ma problemy psychiczne i jest wrażliwy jako jednostka, co tylko zaostrza słabe zdolności osoby do radzenia sobie z problemami;
- występuje element zachwytu nad bronią i atakiem przy jej użyciu jako wyjście z sytuacji marginalizowania napastnika. Często kult broni jest inspirowany mediami, brutalnymi filmami czy innymi strzelaninami w szkołach;
- zamachowiec ma brutalne wizje i tworzy brutalne produkty lub wysyła inne sygnały ostrzegawcze, które nie były zauważone wystarczająco wcześnie lub z którymi nie postępowano odpowiednio;
- zamachowiec ma broń lub łatwy do niej dostęp¹³.

Pomimo braku jednego spójnego profilu wystąpiło kilka cech powtarzających się w większości przypadków:

- wszyscy zamachowcy to mężczyźni, uczniowie lub byli uczniowie szkół, które zaatakowali;
- napastnik to z reguły nastolatek lub osoba w wieku pomiędzy 11 a 21 lat. Według raportu USA obejmującego lata 1999-2007 w 3 na 12 przypadków zamachowcem była osoba w wieku 21 lat lub starsza. Z kolei w 3 na 11 przypadków poza USA napastnikami były osoby w wieku 21 lat lub starsze;
- według U.S. Secret Service w 93% przypadków osoby te przed dokonaniem zamachu wzbudzały u innych niepokój, wiele z nich doświadczyło prześladowania, odrzucenia, wykluczenia lub zostały w jakiś sposób skrzywdzone;
- 78% cierpiało na depresje i miało myśli lub próby samobójcze;
- 98% z zamachowców doświadczyło poważnej straty, zanim dokonało ataku – dotyczyło to zarówno kogoś bliskiego, jak i własnej pozycji w oczach innych, np. przez publiczne upokorzenie;
- jedna trzecia z nich miała doświadczenia w popełnieniu czynu brutalnego lub kryminalnego;
- nieprawdą jest ogólne twierdzenie, że osoby te są zawsze samotnikami, bez przyjaciół – potwierdziło się to tylko w 12% przypadków;
- jedna trzecia to osoby wycofane z natury¹⁴.

Jak wyglądają prawdziwe statystyki w zakresie aktywnego strzelca, pokazuje sytuacja, Stanów Zjednoczonych. Wyjątkowo użyteczny jest raport FBI z 2018 r., z którego można się dowiedzieć, że w tym czasie w 16 stanach doszło do 27 zdarzeń klasyfikowanych jako aktywny strzelec. W wyniku tych zdarzeń poszkodowanych było 213 osób, zginęło 85, nie wliczając sprawców i dwóch funkcjonariuszy sił bezpieczeństwa, a 128 odniosło rany. Na 27 sprawców opisywanych zdarzeń 23 było mężczyznami, 3 kobietami, jedna osoba zbiegła. Spośród sprawców 10 popełniło samobójstwo, 11 zatrzymała policja, 4 zostało zabitych przez

¹³ *Kauhajoki School Shooting on 23 September 2008*, Report of the Investigation Commission Translation of the Finnish original report, Report and Guidelines 39/2010, 17.02.2010, <https://schoolshooters.info/sites/default/files/Kauhajoki%20School%20Shooting.pdf>, 20.03.2020, s. 105-109.

¹⁴ Tamże.

policję, 1 osobę zabił obywatel, jedna zbiegła, 9 przypadków zakończyło się wymianą ognia pomiędzy sprawcami a policją. W 26 przypadkach napastnik działał sam¹⁵.

Według danych profesor Jaclyn Schildkraut z Criminal Justice w SUNY Oswego do pięciu najbardziej śmiertelnych szkolnych zamachów w historii Stanów Zjednoczonych doszło: w 2018 – Marjory Stoneman Douglas High School (Floryda), 17 osób; w 2012 – Sandy Hook Elementary School (Connecticut), 26 osób; w 2007 – Virginia Tech University, 32 osoby; w 1999 – Columbine High School (Kolorado), 13 osób; w 1966 – University of Texas Austin, 14 osób. W każdym z tych zdarzeń zamachowcem był były lub obecny uczeń, a wszyscy sprawcy wcześniej wysyłali sygnały ostrzegawcze¹⁶.

¹⁵ *Active Shooter Incidents in the United States in 2018*, Raport U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation, April 2019, <https://www.fbi.gov/file-repository/active-shooter-incidents-in-the-us-2018-041019.pdf/view>, 8.04.2020.

¹⁶ J. Schildkraut, *Do lockdown drills...*

3. Identyfikacja symptomów i neutralizacja zagrożeń.

Szybka analiza przytoczonych danych jasno wskazuje, że współcześnie to właśnie uczniowie mogą być największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa placówek oświatowych. Drugi podstawowy wniosek to, fakt, że napastnicy wysyłają sygnały ostrzegawcze, które zauważone i odpowiednio przeanalizowane na odpowiednim etapie mogą pomóc w neutralizacji zagrożenia, zanim ono wystąpi.

Kluczowe na etapie identyfikacji i neutralizacji zagrożeń jest określenie przyczyn, które powodują, że uczniowie dokonują aktów przemocy mogących w skrajnych przypadkach kończyć się ofiarami śmiertelnymi. Bardzo ważnym elementem sprzyjającym przemocy w szkole są przypadki znęcania się uczniów nad swoimi kolegami.

Znęcanie jest definiowane jako systematyczne, intencjonalne i powtarzalne nadużywanie siły. Może mieć charakter dręczenia psychicznego polegającego na ubliżaniu, oszczerstwach, negatywnych komentarzach i ostracyzmie. Może mieć też charakter znęcania fizycznego, jak bicie czy popychanie ofiar. Według badań nielubiani i słabi uczniowie z tendencjami do samoizolacji społecznej są najczęstszymi ofiarami znęcania się lub przemocy. Co ciekawe, niska samoocena nie jest wynikiem prześladowań, a raczej zachętą dla oprawcy. Typowa ofiara jest pasywna, o niskim poziomie agresji, charakteryzuje się uległością. Rzadko prowokuje atak i nie bierze odwetu na swoim oprawcy. Dzieci – ofiary znęcania – są często nieśmiałe i wycofane w obliczu przemocy, za to z jej powodu popadają w depresję. Szczególnie skłonne do agresywnych zachowań są dzieci, które zarówno znęcają się nad innymi lub dokuczają, jak i same bywają ofiarami prześladowań. Najczęściej pochodzą one z trudnych rodzin i zazwyczaj stają się też ofiarami domowej przemocy.

W Finlandii przeprowadzono dwie analizy, aby ocenić krótko- i długoterminowy wpływ znęcania się w szkołach. Według rezultatów badań bycie ofiarą w krótkim terminie ma bardzo negatywny wpływ na postrzeganie rówieśników i innych uczniów. W dłuższym – wzrasta ryzyko popadania w depresję i kształtowania się negatywnego stosunku do kolegów. W skrajnych przypadkach depresja może przejawiać się skłonnościami do autodestrukcji. Czynniki pomagającymi przewidzieć późniejsze kryminalne zachowania są: agresja, problemy behawioralne, hiperaktywność i symptomy depresji w wieku dziecięcym. Młodociągnięci prześladowcy w życiu dorosłym częściej dopuszczają się przestępstw i wykazują antyspołeczne zachowania. Z przeprowadzonych w Finlandii badań wynika również, że bardzo duże znaczenie dla rozwoju dzieci mają ich geny oraz środowisko. Blisko połowa cech osobowościowych jest dziedziczona, co ma wpływ na inteligencję, charakterystykę psychologiczną, postawy oraz zainteresowania. Oczywiście pozostaje to w korelacji ze środowiskiem (w którym wychowuje się dziecko) i potencjalnie antyspołecznym zachowaniem w późniejszych latach życia. Na uzyskiwane efekty i sukces dziecka oddziałują atmosfera w domu rodzinnym, relacje między członkami rodziny oraz środowisko, w jakim dziecko przebywa. Dla jego rozwoju ważna okazuje się też sąsiedzka kontrola społeczna. Badając czynniki wpływające na zachowania kryminalne w Finlandii, okazało się, że nie tylko

znęcanie się nad innymi, ale także bycie ofiarą znęcania się może w niektórych przypadkach powodować przyszłe kryminalne zachowania¹⁷.

W Finlandii organizacja The National Research and Development Centre for Welfare and Health przeprowadziła badania dotyczące problemu rówieśniczego znęcania się w szkołach, wykorzystane później w raporcie *Bullying in Upper-level Secondary School 2000–2007*. Z badań wynika, że 10% chłopców i 6% dziewczynek było prześladowanych przynajmniej raz w tygodniu, co daje średnią 8% populacji uczniów. Sytuacja wygląda lepiej w szkołach średnich, gdzie 2% młodzieży spotykało się z prześladowaniem przynajmniej raz w tygodniu. Okazało się również, że sprawcami znęcania się częściej są chłopcy niż dziewczynki. Według innych analiz, zamówionych przez Ministerstwo Edukacji, 10% dzieci w szkołach podstawowych co tydzień doświadcza przypadków znęcania się. W tym przypadku badania przeprowadzono wśród 2551 fińskich chłopców urodzonych w 1981 r., sprawdzając ich sytuację od 8. roku życia aż do wieku 16-20 lat. W wieku 8 lat 6,4% z nich było ofiarami znęcania się bardzo często. Według WHO (World Health Organization) wynik Finlandii jest zbliżony do średniej międzynarodowej. W porównaniu z innymi nordyckimi nacjami to Finlandia i Dania charakteryzują się wyższym współczynnikiem agresji niż np. Szwecja i Norwegia.

Formy znęcania także przybierają różne formy. W przypadku chłopców mają one bardziej bezpośredni agresywny charakter i polegają na popychaniu ofiary, pobiciu, powodowaniu sytuacji spięcia. W przypadku dziewczynek są to głównie pomówienia i manipulacje. Z badań wynika także, że rozmiar szkoły czy jej lokalizacja nie mają wpływu na częstotliwość znęcania się. Istotne natomiast są m.in. surowe kary za najmniejsze przewinienie, brak bliskich przyjaciół, codzienne cierpienie ze względu na negatywne bodźce, depresja, a w przypadku dziewcząt także nadwaga¹⁸.

W polskich szkołach sytuacja wygląda bardzo podobnie. Według Badań Instytutu Badań Edukacyjnych¹⁹ z 2014 r. ok. 10% polskich uczniów jest systematycznie dręczonych, na co w raporcie zwrócono szczególną uwagę, ponieważ taki długotrwały proces zostawia ślad w psychice ofiar na całe życie. Pojawiło się także nowe zjawisko, jakim jest agresja elektroniczna, czyli tzw. cyberbullying – długotrwałe nękanie z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Ogromnym problemem polskich szkół jest również agresja werbalna oraz relacyjna (rozpowszechnianie szkodzących uczniowi kłamstw, wykluczanie, odtrącenie przez innych).

Czynnikami podwyższonego ryzyka jest wiek dojrzewania czy kontakty ze środowiskiem przestępczym bez bycia członkiem takich grup. Typowy szkolny zamachowiec wywodzi się z klasy średniej, nie należy do żadnej mniejszości i nie jest biedny. W szkole zachowuje się na poziomie średnim lub powyżej. Z kolei bardzo często jest celem przemocy i dyskryminacji w szkole, bardzo interesuje się zamachami w szkole, przemocą, tematami śmierci i cierpi z powodu depresji. Zamach prawie zawsze jest planowany, a jego dokonaniu mogą towarzyszyć

¹⁷ *Jokela School Shooting on 7 November 2007*, Report of the Investigation Commission, Ministry of Justice, Finland, Publication 2009:1, Helsinki 2009, <https://schoolshooters.info/sites/default/files/Jokela%20School%20Shooting%20Official%20Report.pdf>, 24.03.2020, s. 101.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ *Przemoc w polskiej szkole – jak naprawdę wygląda*, „Instytut Badań Edukacyjnych”, 28.08.2014, <http://www.ibe.edu.pl/pl/kontakt/381-przemoc-w-polskiej-szkole-jak-naprawde-wyglada>, 20.04.2020.

pozytywne emocje ze strony napastnika. W niektórych przypadkach rodzice nie interesowali się tym, co robią ich dzieci, jak spędzają wolny czas, byli mało zaangażowani w ich życie lub nie mieli z nimi dobrych więzi emocjonalnych.

Jeżeli spojrzymy na przypadkowo wybrane zdarzenia z Finlandii, Niemiec, Rosji, Polski i USA, to jasno widać, że zdarzenia mają podobny przebieg. Podstawowy wniosek wynikający z przebiegu zdarzeń jest taki, że procedury w szkołach powinny być ukierunkowane nie tylko na działanie po zdarzeniu (zamachu), ale także na stworzenie skutecznego systemu wykrywania i analizowania podejrzanych symptomów, co może pozwolić na neutralizację zamachu na etapie jego planowania.

System Wczesnego Wykrywania Zagrożeń – SWWZ. Specyfika pracy większości służb (takich jak policja, straż pożarna czy pogotowie ratunkowe) w Polsce i innych krajach jest nastawiona na działanie po uzyskaniu wezwania przez osoby potrzebujące pomocy lub bezpośrednio po wystąpieniu niebezpiecznej sytuacji. Niestety w takich sytuacjach najczęściej są już ofiary. W interesie szkoły i lokalnej społeczności jest to, aby działać prewencyjnie, ponieważ tylko takie działania pozwalają unikać niebezpiecznych zdarzeń.

Aby osiągnąć taki stan bezpieczeństwa, koniecznym jest reagowanie odpowiednio wcześniej, tj. w momencie, kiedy napastnik jest na etapie planowania i przygotowania potencjalnego zamachu. Mamy tu na myśli szeroko rozwiniętą profilaktykę, którą można osiągnąć poprzez wprowadzenie **Systemu Wczesnego Wykrywania Zagrożeń (SWWZ)**.

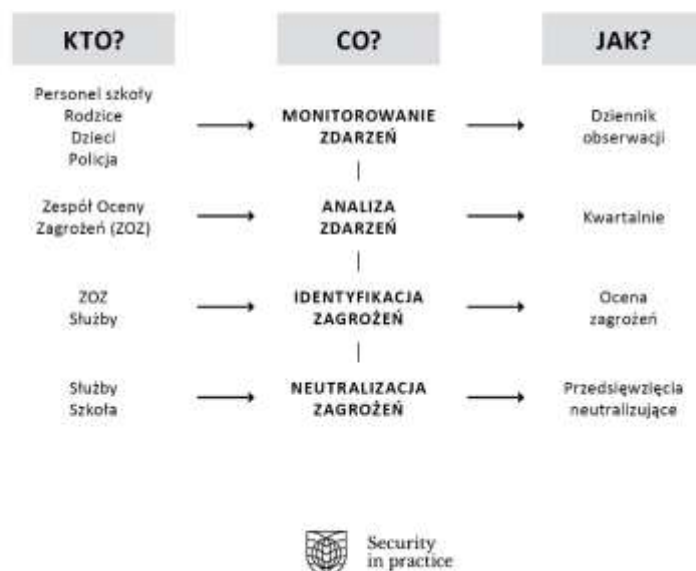
Oczywiście szkoły, szczególnie duże, posiadają psychologów i pedagogów, którzy na bieżąco monitorują problemy uczniów. Niestety jak pokazuje praktyka, nie tylko w Polsce, system ten jest daleki od doskonałości. Największym jego mankamentem jest brak spójnego systemu, w którym znalazłyby się wszystkie kluczowe informacje o symptomach wskazujących na potencjalne zagrożenie.

System SWWZ funkcjonujący w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 9 w Koninie jest bardzo prostym, intuicyjnym systemem wykorzystującym naturalne zdolności do dostrzegania zachowań czy faktów odbiegających od pewnej znanej normy. Każda szkoła posiada swoją normę, którą tylko osoby znające specyfikę szkoły są w stanie opisać. Inna ona będzie w szkołach specjalnych, małych wiejskich czy zlokalizowanych w dużych miastach wojewódzkich. Jeżeli spojrzymy na genezę zagrożeń oraz specyfikę funkcjonowania szkół, jasno widać, że szkoła sama w sobie posiada ogromny potencjał identyfikacji i neutralizacji zagrożeń.

Powyższe wynika z kilku elementów, a mianowicie:

- na terenie placówki pracuje ponad 150 nauczycieli i pracowników administracyjno-obslugowych, którzy doskonale znają własny obiekt;
- w przypadku jakiegokolwiek wydarzenia osoby te będą w pierwszej kolejności narażone na jego skutki, co automatycznie powoduje, że mają największą motywację, aby szkoła była miejscem bezpiecznym;
- nauczyciele i pracownicy szkół pracują w niej przez wiele lat, posiadają różne wykształcenie i wrażliwość co powoduje, że wspólnie są w stanie odpowiednio ocenić każdy symptom.

SYSTEM WCZESNEGO WYKRYWANIA ZAGROZEŃ (SWWZ)

Schemat nr 1. System Wczesnego Wykrywania Zagrożeń (SWWZ). Opracowanie własne.

SWWZ składa się z czterech etapów:

1. Etap monitorowania zdarzeń
2. Etap analizy zagrożeń
3. Etap identyfikacji zagrożeń
4. Etap neutralizacji zagrożeń

Etap monitorowania zdarzeń

System SWWZ sprawnie funkcjonuje przy założeniu, że angażuje się w niego cała społeczność szkolna: rodzice, uczniowie, nauczyciele, pracownicy szkoły oraz służby porządkowe. Główny nacisk kładziony jest na osoby, które z racji sprawowanych funkcji czy realizowanych obowiązków posiadają doskonałą znajomość specyfiki szkoły. W naturalny sposób osoby takie są w stanie identyfikować i interpretować pewne zachowania, które potencjalnie mogą być niebezpieczne.

Zaangażowanie w SWWZ polega na obserwacji własnego środowiska pracy pod kątem wychwytywania podejrzanych symptomów. Aby nie utracić przydatności dokonanych obserwacji, powinny one zostać – w krótkim okresie od ich wystąpienia – zapisane w formie notatki służbowej, protokołu czy obserwacji zarówno w formie papierowej, jak i w dzienniku obserwacji. Dziennikiem obserwacji jest baza danych przygotowana na bazie pliku Excel, w którym znajdują się wszystkie istotne szczegóły obserwacji oraz dane osoby, która takie obserwacje poczyniła.

Bardzo ważne jest określenie wszystkim potencjalnym uczestnikom SWWZ, jakie informacje są ważne, a także jaka ich szczegółowość jest niezbędna do jego skuteczności. W ramach SWWZ w SP9 w Koninie zbierane i niezwłocznie zapisywane informacje o:

- nietypowych zainteresowaniach uczniów przemocą, np. organizacjami przestępczymi czy terrorystycznymi jak Państwo Islamskie (IS), bronią palną, materiałami wybuchowymi;
- zainteresowaniu uczniów zamachami na szkoły;
- groźbami karalnymi wypowiedzianymi przez uczniów wobec innych uczniów i nauczycieli;
- przypadkach publikowania przez uczniów patotreści;
- przypadkach hejtu²⁰;
- utrzymywaniu kontaktów przez uczniów ze środowiskiem przestępczym;
- zażywaniu lub dystrybucji narkotyków i dopalaczy przez uczniów;
- nagłych zmianach zachowania uczniów: apatia, depresja, zamknięcie w sobie, odmowa kontaktów z rówieśnikami, smutek, agresja, myśli samobójcze;
- wymuszeniach środków finansowych oraz dużych długach uczniów;
- umieszczeniu w sieci materiałów kompromitujących, ośmieszających innych uczniów;
- przypadkach prostytucji;
- zachowaniach mogących sugerować chorobę czy zaburzenia psychiczne;
- przypadkach faszyzmu, rasizmu i innych oznakach braku tolerancji i szacunku;
- innych, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo społeczności szkolnej.

W przypadku uzyskania takich informacji czy dokonania innych istotnych obserwacji ważne jak zapisywanie jak największej liczby szczegółów. W zależności od sytuacji to takie dane jak:

- **w przypadku zdarzeń:** czas i miejsce zdarzenia, osoby zaangażowane, szczegółowy przebieg zdarzenia, dane sprawcy, jego rysopis, dane ofiary;
- **w przypadku osób podejrzanych w rejonie szkoły:** rysopis osoby podejrzanej, czas i miejsce obecności, numery rejestracyjne samochodu, kolor, marka, opis podejrzanego zachowania, zdjęcie;
- **groźby karalne:** dane sprawcy, dane ofiary, czas i miejsce zdarzenia, kanał komunikacji, opis sytuacji, treść groźby.

W celu lepszego monitorowania informacji i zdarzeń istotnych dla bezpieczeństwa szkoły funkcjonuje anonimowa skrzynka, do których ważne informacje może wrzucić każdy uczeń, rodzic, opiekun prawny czy świadek zdarzenia. Funkcjonuje także anonimowa skrzynka mailowa (nazwa) oraz umieszczona w niej instrukcja w zakresie potrzeb informacyjnych szkoły oraz stopnia ich szczegółowości.

²⁰ Hejt będziemy definiować jako wszelkie formy wypowiedzi, które szerzą, propagują czy usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nienawiści bazujące na nietolerancji, m.in. nietolerancję wyrażającą się w agresywnym nacjonalizmie i etnocentryzmie, dyskryminację i wrogość wobec mniejszości, imigrantów i ludzi o imigranckim pochodzeniu. W ostatnich latach mianem hejtu określa się także obelżywe, wulgarnie komentarze dotyczące osób publicznych – celebrytów, polityków lub osób prywatnych. Hejt jest również jedną z form cyberprzemocy rówieśniczej.

Etap analizy informacji

Zebrana i opisane spostrzeżenia są okresowo analizowane przez stały zespół zwany **Zespołem Oceny Zagrożeń (ZOZ)**²¹. W skład ZOZ wchodzi:

- **dyrektor szkoły** – imię i nazwisko...;
- **psycholog**;
- **pedagog**;
- **przedstawiciel rady rodzicielskiej**;
- **przedstawiciel policji**;
- **nauczyciel**;
-

ZOZ spotyka się cyklicznie nie rzadziej niż raz na kwartał lub doraźnie w sytuacji zaistnienia poważnego incydentu mającego wpływ na bezpieczeństwo placówki. W trakcie każdego spotkania ZOZ omawiane są szczegółowo wszystkie najnowsze spostrzeżenia zapisane w dzienniku obserwacji. Analiza wszelkich spostrzeżeń jest także zestawiana ze znanymi już obserwacjami w taki sposób, aby można było zauważyć ewentualne powiązania, sugerujące, że w szkole dzieje się coś niebezpiecznego, zarówno w zakresie zagrożeń wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Jeżeli pewne informacje zostaną ocenione jako bardzo istotne, podejmowane są działania wyjaśniające i pogłębiające dane spostrzeżenie. Wszystkie działania podejmowane w ramach ZOZ są dokumentowane, co ma pozytywny wpływ na ocenę realizacji swoich obowiązków w zakresie bezpieczeństwa przez dyrektora placówki oświatowej. System taki może być także bardzo skuteczny w wykrywaniu sygnałów ostrzegawczych w przypadku prób samobójczych, których ogromną skalę ujawnił raport NIK z 2020 r.

Efektem spotkania ZOZ jest sprawozdanie podpisywane przez wszystkich uczestników spotkania. **Sprawozdanie zawiera takie punkty jak:** okres opiniowania, rozliczenie z realizacji zamierzeń wynikających z poprzedniego sprawozdania, krótki opis najważniejszych zdarzeń w opiniowanym okresie, analiza nowych spostrzeżeń w zestawieniu z wcześniejszymi, wnioski zawierające informacje o ewentualnych nowych trendach w zakresie zagrożeń, zamierzenia do realizacji oraz osoby odpowiedzialne.

Bez prawidłowo przygotowanej oceny zagrożeń dla placówki, trudno będzie dyrekcji szkoły udowodnić w sytuacji krytycznej, że efektywnie zrealizowała swoje ustawowe obowiązki w zakresie zapewnienia uczniom i pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i nauki.

ZOZ może zostać powołany także doraźnie w przypadku zaistnienia sytuacji niebezpiecznej, konieczności jej wyjaśnienia oraz przygotowania odpowiednich rekomendacji.

Etap identyfikacji zagrożeń

²¹ Autor wykorzystał tu własne doświadczenia oraz rozwiązania funkcjonujące w wielu środowiskach m.in. militarnym czy oświatowym w USA. Angielskie określenie brzmi *Threat Assessment Board* (TAB). Autor tworzył, z powodzeniem, system reagowania kryzysowego w Kwaterze Eurokorpusu w Strasburgu we Francji czy misji szkoleniowej Unii Europejskiej w Mali (EUTM Mali).

Efektom pracy ZOZ może być identyfikacja konkretnego zagrożenia związanego z danym uczniem, np. *uczeń jest lub może być źródłem zagrożenia dla innych, uczeń jest obiektem prześladowania, uczeń jest sprawcą czynu zabronionego, uczeń może popełnić samobójstwo, uczeń wykazuje oznaki choroby psychicznej* i inne.

W sytuacji, gdy wnioski z pracy ZOZ dotyczą ucznia, niezbędne będzie wezwanie rodziców lub innych osób i wypracowanie sposobu dalszego działania, które musi być bezwzględnie zrealizowane, aby nie doszło do eskalacji problemu. W sytuacji, gdy nie uda się zidentyfikować konkretnego zagrożenia, efektem spotkania powinno być przygotowanie oceny zagrożeń dla danej placówki. Dobrze przygotowana ocena zagrożeń dla danej placówki powinna wynikać z faktycznych problemów placówki w zakresie bezpieczeństwa. Bez bieżącej ewidencji zdarzeń czy symptomów zagrożeń, które miały miejsce na terenie placówki, ocena zagrożeń będzie błędna lub niepełna. Każde niebezpieczne zdarzenie czy ważna obserwacja powinna zostać odpowiednio opisana i przeanalizowana, co ma w konsekwencji pozwolić dyrekcji szkoły podjąć najbardziej adekwatne działania w celu zminimalizowania wystąpienia sytuacji niebezpiecznych. Posiadanie kilku, sporządzonych cyklicznie ocen zagrożeń pozwoli dyrekcji szkoły na dostrzeżenie pewnych trendów, które w innych sytuacjach mogą być trudne lub niemożliwe do dostrzeżenia.

Etap neutralizacji zagrożeń

Szkoła jako placówka oświatowa ma ograniczone możliwości neutralizacji potencjalnych i realnych zagrożeń. W obliczu konkretnych sytuacji – jak działania niezgodne z prawem dokonywane przez uczniów – koniecznym będzie poinformowanie odpowiednich służb. W przypadku potwierdzających się niepokojących symptomów dotyczących ucznia konieczne będzie spotkanie z rodzicami, wspólna dokumentowana narada i podjęcie decyzji o dalszych działaniach. Mogą mieć miejsce sytuacje, w których pojawią się informacje o podejrzanym zachowaniu w otoczeniu szkoły. Informacje takie zostaną procedowane wspólnie z policją lub innymi służbami. Decyzje w zakresie koniecznych do realizacji czynności będzie podejmował ZOZ.

Bez względu na to, czy uzyskane informacje będą wymagały poinformowania służb porządkowych, skierowania do sądu czy spotkania z rodzicami, wszelkie czynności muszą być bezwzględnie dokumentowane. Dokumentowanie czynności z tym związanych będzie kluczowe w sytuacji, gdy w szkole dojdzie do sytuacji tragicznej, a prokuratura będzie prowadzić czynności wyjaśniające. W sytuacji braku pisemnych informacji, notatek wyjaśniających, protokołów ze spotkań z rodzicami czy rozmów z uczniem, informacji pisemnej do sądu czy policji, trudno będzie ustalić odpowiedzialność za działania lub ich zaniechania. Bez względu na naszą ocenę systemu sprawiedliwości i jego efektywności należy bezwzględnie informować odpowiednie służby o ważnych zdarzeniach. W przeciwnym razie odpowiedzialność w całości będzie spoczywać na dyrektorach placówek oświatowych czy nauczycielach.

W sytuacji, gdy na podstawie oceny zagrożeń będzie widać pewne niepokojące trendy, np. zwiększona ilość informacji o zażywaniu narkotyków przez uczniów, agresji wobec słabszych uczniów itp., będzie można podjąć decyzję o podjęciu działań profilaktycznych jak pogadanki czy szkolenia.

Podsumowując, można stwierdzić, że posiadanie efektywnego SWWZ znacznie zwiększa szansę na wczesną identyfikację sytuacji potencjalnie niebezpiecznej, pozwala planować działania wynikające z faktycznych problemów w zakresie bezpieczeństwa oraz pozwala przypisać odpowiedzialność za działania lub zaniechanie takich działań prowadzących do sytuacji niebezpiecznych osobom faktycznie za to odpowiedzialnym.

4. Procedury bezpieczeństwa na wypadek zagrożeń zewnętrznych.

Z względu na fakt, że katalog potencjalnych zagrożeń może być nieograniczony, nie ma możliwości przygotowania społeczności szkolnej na każdą okoliczność. Dlatego też konieczne jest określenie najbardziej prawdopodobnych i najgroźniejszych zagrożeń oraz opracowanie prostych procedur sprawdzających się w różnych okolicznościach. Procedury powinny być na tyle proste, aby można je było łatwo wprowadzić w życie i móc stosować bezpośrednio w sytuacji zagrożenia, bez konieczności szukania odpowiednich dokumentów. Powyższe stwierdzenie ma zastosowanie przede wszystkim w stosunku do sytuacji niebezpiecznych, mogących skutkować śmiercią lub ranami dzieci i pracowników szkoły.

Biorąc pod uwagę najbardziej prawdopodobne zagrożenia dla współczesnych placówek oświatowych, to w przypadku ich zaistnienia szkoła będzie ewakuowana albo wystąpi konieczność zastosowania procedury „azyl”, tj. odcięcia uczniów i nauczycieli od napastnika. Obie procedury mogą zaistnieć zasadniczo w dwóch okolicznościach szkolnych: w trakcie trwania lekcji lub przerwy. Im szybciej procedury zostaną wprowadzone, tym liczba ofiar będzie mniejsza.

Nie ma żadnego merytorycznego i praktycznego uzasadnienia dla mnożenia sygnałów alarmowych w zależności od okoliczności powodujących ewakuację czy „azyl”. Takie podejście utrudnia zapamiętywanie procedur przez uczniów i pracowników szkoły. Dodatkowo pewne zagrożenia – jak informacja o podłożeniu ładunku wybuchowego – powodują niepotrzebny stres u dzieci oraz zwiększają ryzyko paniki i dodatkowych strat. Nie ma też uzasadnienia przygotowywanie osobnej ewakuacji tzw. treningowej. Odpowiednio częste treningi ewakuacji, bez podawania powodu ich ogłaszania, kształtują pożądane nawyki i obniżają stres osób ewakuowanych.

Osoby niepełnosprawne podlegają takim samym procedurom jak dzieci w pełni sprawne. W przypadku zagrożeń będą one w tym samym czasie i takim samym zakresie dotyczyły zarówno dzieci zdrowe, jak i niepełnosprawne czy SPE. W przypadku szkół o większej liczbie dzieci niepełnosprawnych czy SPE nie da się skutecznie przygotować różnych niezależnych procedur bezpieczeństwa. W celu zapewnienia wsparcia każdemu dziecku w sytuacji kryzysowej wszystkie dzieci funkcjonują w ramach tzw. trójki klasowej, przy założeniu, że dana trójka nie może się składać z więcej niż jednego dziecka niepełnosprawnego. System taki gwarantuje każdemu dziecku system wsparcia koleżeńskiego, uczy odpowiedzialności za innych, a kadra pedagogiczna pozwala natychmiast ustalać ewentualny brak ucznia oraz jego dane personalne.

Zagrożenia zewnętrzne:

Do najczęściej występujących zagrożeń fizycznych należą:

- podejrzenie podłożenia ładunku wybuchowego,
- podejrzenie otrzymania podejrzanego przesyłki,
- włamanie do szkoły połączone z kradzieżą,
- agresywne zachowanie ucznia,

- wtargnięcie osoby posiadającej broń,
- wtargnięcie do szkoły terrorysty,
- zagrożenie wybuchem pożaru lub wybuch pożaru,
- zagrożenie wybuchem gazu lub wybuch gazu,
- zagrożenie niebezpiecznymi środkami chemicznymi lub biologicznymi,
- zagrożenie katastrofą budowlaną,
- zagrożenie sił żywiołów.

Sygnały alarmowe

Ze względu na specyfikę szkoły optymalnym rozwiązaniem jest posiadanie trzech wewnętrznych sygnałów alarmowych:

1. Ewakuacja – seria krótkich sygnałów przerywanych;
2. Azyl – sygnał ciągły trwający przynajmniej kilkanaście sekund;
3. Zagrożenie chemiczne z zewnątrz – sygnał modulowany.

Takie rozwiązanie wydaje się optymalne, ponieważ proste sygnały są łatwe do zapamiętania nawet przez kilkuletnie dzieci. Rozwiązaniem poprawiającym czas reakcji w przypadku sytuacji niebezpiecznej są dobrze rozlokowane informacje na temat sygnałów alarmowych.

O zagrożeniu należy bezzwłocznie poinformować odpowiednie służby:

- a) Straż Miejska – **986**,
- b) Europejski Telefon Alarmowy – **112**,
- c) Pogotowie Energetyczne – **991**,
- d) Pogotowie Gazowe – **992**,
- e) Pogotowie Ciepłownicze – **993**,
- f) Pogotowie Wodno-Kanalizacyjne – **994**,
- g) Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego – **500 534 349**,
- h) Infolinia Policji (bezpłatna) – **800 120 226**.

4.1. Ewakuacja w trakcie lekcji

Okoliczności zarządzania ewakuacji: trening, pożar, rozpylenie gazu, telefon o podłożeniu ładunku wybuchowego, podejrzana paczka.

Kto zarządza: dyrektor, wicedyrektorzy, osoby upoważnione, częściową ewakuację – każdy pracownik szkoły identyfikujący podejrzaną paczkę.

Sygnał alarmowy: sygnał dźwiękowy przerywany, w przypadku braku prądu – głosem „ewakuacja z budynku” przez megafon przenośny.

Miejsce zbiórki: boisko szkolne w przydzielonych sektorach.

Docelowe miejsce ewakuacji: pobliski kościół.

Po usłyszeniu sygnału do ewakuacji, należy ją przeprowadzić w następujący sposób:

- **uczniowie znajdujący się w sali natychmiast powstają i ustawiają się parami pod drzwiami;**
- **dyrektor szkoły bądź wyznaczona osoba kierująca alarmem po uruchomieniu procedury udaje się natychmiast na miejsce zbiórki i oczekuje meldunków o stanach oddziałów szkolnych. W trakcie przemarszu na miejsce zbiórki informuje o fakcie ewakuacji niezbędne służby w zależności od zagrożenia: pożar, rozpylenie gazu – jednostki PSP; telefon o bombie, podejrzana paczka – policja** (w przeciwnym razie zgromadzone oddziały szkolne będą czekały na kierującego, który w tym samym czasie będzie przebywał w budynku szkolnym. W przypadku dobrze przydzielonych obowiązków każdy wie dokładnie, co ma robić i bez niepotrzebnych krzyków czy komend ewakuacja realizuje się sprawnie i bezpiecznie);
- **nauczyciel szybko zamyka okna, liczy uczniów, staje na czele kolumny i rozpoczyna wychodzenie z sali lekcyjnej;**
- **po opuszczeniu sali lekcyjnej drzwi do sali lekcyjnej zostają zamknięte, ale nie na klucz** (sale lekcyjne muszą być dostępne dla straży pożarnej, z kolei zamknięcie drzwi ograniczy wydostawanie się ognia z sali w przypadku pożaru);
- **ostatnia para uczniów idąc w kolumnie, kontroluje, czy w trakcie ewakuacji nikt nie odłączył się z kolumny** (błędem jest stosowanie rozwiązania polegającego na samodzielnym opuszczaniu sali lekcyjnej przez dzieci, gdy nauczyciel zajmuje się liczeniem i idzie na końcu. W sytuacji stresującej uczniowie mogą spanikować lub wybrać niebezpieczny dla nich kierunek ewakuacji. Nauczyciel jest osobą podejmującą decyzje, natomiast ostatnia para uczniów kontroluje opuszczenie sali przez wszystkich uczniów);
- **nauczyciel prowadzi grupę do najbliższych drzwi ewakuacyjnych (zgodnie z planem ewakuacji) bądź innych bezpiecznych i opuszcza budynek szkolny;**
- **po opuszczeniu budynku szkolnego grupa udaje się do miejsca zbiórki, gdzie stają na przydzielonych im miejscach zbiórki** (każdy oddział szkolny powinien mieć wyznaczone i oznaczone stałe miejsce zbiórki znane wszystkim uczniom danego oddziału. W przypadku dużych i licznych szkół powinno zostać wyznaczone dodatkowo miejsce dla administracji i obsługi oraz osoba odpowiedzialna za sprawdzenie obecności tych osób. Kolumna administracyjna powinna zostać zlokalizowana w rejonie obecności kierującego alarmem, w przypadku zaistnienia konieczności doraźnego wyznaczenia dodatkowych zadań);
- **na miejscu zbiórki nauczyciel po policzeniu wszystkich uczniów natychmiast melduje dyrektorowi lub osobie kierującej alarmem trzy informacje – numer klasy, liczbę dzieci na miejscu zbiórki oraz informację, czy wszystkie dzieci, które powinny być na miejscu zbiórki, dotarły na miejsce** (w praktyce opiekunowie grup powinny ograniczyć się do kilku wyrazów, np. „szósta A, 20, wszyscy”, co oznacza, że na miejsce zbiórki dotarła klasa szósta A, w sumie dotarło 20 osób i są to wszystkie dzieci, które były tego dnia w szkole. Nie podajemy żadnych dodatkowych informacji,

np. kogo rano w szkole nie było itp., ponieważ przedłuża to cały proces zbierania danych przez osobę kierującą alarmem. W przypadku dużych szkół liczących po 20 i więcej oddziałów podawanie dodatkowych informacji zabiera dodatkowe sekundy, które w konsekwencji przedłużają liczenie nawet o dwie minuty. Nauczyciele meldują stany osobowe natychmiast po policzeniu, nie czekając na wezwanie kierującego alarmem. W przypadku stwierdzenia nieobecności któregoś z uczniów, podają jego imię i nazwisko);

- **w czasie, kiedy wszystkie oddziały szkolne opuszczą budynek szkolny, obsługa szkoły szybko przegląda toalety i inne zakamarki pod kątem obecności w nich uczniów lub innych postronnych osób. Następnie osoby te bezpośrednio lub poprzez wyznaczonego pracownika meldują kierującemu alarmem o braku osób na terenie szkoły (w przypadku dużych obiektów personel szkoły melduje swojemu przedstawicielowi o sprawdzeniu pomieszczeń, osoba ta następnie melduje kierującemu alarmem stan za całą szkołę);**
- **w trakcie sprawdzania stanów osobowych szkoły wyznaczona osoba rozdaje wszystkim prowadzącym oddziały szkolne żółte kamizelki, natomiast kierujący alarmem otrzymuje kamizelkę pomarańczową (stosowanie takiego oznaczenia porządkuje cały system, uczniowie widzą swoich opiekunów grupy, natomiast nauczyciele bez zbędnej zwłoki są w stanie zlokalizować kierującego alarmem. Przy dużych i licznych szkołach zlokalizowanie kierującego alarmem nie jest proste. Dodatkowo tak przygotowana kolumna opuszczająca teren szkolny i udająca się do docelowego miejsca ewakuacji jest bardzo dobrze widoczna dla pojazdów);**
- **po upewnieniu się, że szkoła jest pusta, a wszyscy uczniowie i pracownicy znajdują się na miejscu ewakuacji, kierujący alarmem podaje komendę do natychmiastowego opuszczenia miejsca zbiórki i udania się do docelowego miejsca ewakuacji (w momencie opuszczenia terenu szkoły przez całą społeczność szkolną na miejscu powinny pozostać wyznaczone osoby zabezpieczające od zewnątrz teren szkoły do czasu przyjazdu odpowiednich służb);**
- **po dotarciu do docelowego miejsca ewakuacji uczniowie zajmują wyznaczone sektory, pozostając w ramach swoich oddziałów pod opieką nauczycieli i czekając na dalsze dyspozycje (miejsce ewakuacji zlokalizowane w miejscu oddalonym co najmniej kilkaset metrów od szkoły powinno być zadaszony i dające możliwość przetrwania nawet kilku godzin. Miejsce to powinno być doskonale znane rodzicom, którzy będą odbierali w miarę możliwości swoje dzieci);**
- **na miejscu pozostają tylko wytypowane osoby z obsługi oraz jedna z kierownictwa szkoły w celu przekazania obiektu oraz informacji odpowiednim służbom.**

Bardzo ważną kwestią jest to, aby informacje o stanie oddziałów przyjmowała tylko jedna osoba kierująca alarmem – bez względu na liczbę oddziałów szkolnych. W przypadku dwóch bądź więcej list obecności koniecznym jest późniejsze porównanie list, co zajmuje kolejne minuty. Dobrze zrealizowana ewakuacja, łącznie z opuszczeniem miejsca zbiórki i liczenia, powinna zostać zakończona przed przyjazdem jednostek Państwowej Straży Pożarnej. Dzięki temu w momencie przyjazdu pojazdów służb na terenie szkoły nie ma już ani uczniów, ani pracowników szkoły. Dodatkowym pozytywem jest to, że rodzice uczniów nie podjeżdżają pod budynek szkolny, powodując blokowanie dróg dojazdowych, tylko udają się do docelowego miejsca ewakuacji. Fakt, że dzieci znajdują się w bezpiecznej odległości, w bezpiecznym i zadaszonym budynku, znacznie obniża stres spowodowany troską o dzieci. Przesunięcie

wszystkich dzieci w oddalone miejsce powoduje, że w przypadku wybuchu ładunku wybuchowego ewentualne odłamki nie będą raniły dzieci ani pracowników. Biorąc pod uwagę możliwe powody ogłoszenia ewakuacji, trudno znaleźć choćby jeden wymagający pośpiesznej ewakuacji powodującej niepotrzebny stres. Oczywiście ewakuacja musi nastąpić niezwłocznie po zaistnieniu przyczyny, jednak bez konieczności biegania, krzyków itp. W przypadku wybuchu pożaru nigdy nie będzie paliła się cała szkoła, będzie to raczej zagrożenie punktowe. W przypadku telefonu o ładunku wybuchowym z dużym prawdopodobieństwem możemy przyjąć, że jest to zgłoszenie fałszywe. Jeżeli napastnik miałby zamiar wysadzić szkołę w powietrze i spowodować ogromne straty, szkoła zostałaby wysadzona bez informowania dyrekcji. Oczywiście za każdym razem w przypadku takiego zgłoszenia wszyscy muszą być bezwzględnie ewakuowani. Jednym z bardzo dobrych i skutecznych rozwiązań jest przygotowanie i przechowywanie na portierni tzw. torby alarmowej zawierającej następujące wyposażenie: kamizelki żółte dla nauczycieli, kamizelki pomarańczowe dla kierującego alarmem, dobrze wyposażoną apteczkę oraz ewentualnie zestaw głośnomówiący do wydawania dodatkowych komend w razie potrzeby. Bardzo ważne jest, aby ewakuację mogła ogłosić więcej niż jedna osoba w szkole, co ma zabezpieczyć podjęcie decyzji o ewakuacji w przypadku nieobecności dyrektora czy wicedyrektora szkoły.

4.2. Ewakuacja w trakcie przerwy.

Skuteczne zrealizowanie ewakuacji w trakcie przerwy wymaga od uczniów i nauczycieli znajomości swoich wyznaczonych sektorów na miejscu zbiórki oraz podzielenia wszystkich uczniów na tzw. trójki klasowe. Funkcjonowanie każdego ucznia w ramach stałej trójki klasowej jest bardzo dobrym i praktycznym rozwiązaniem z kilku powodów:

- w przypadku ogłoszenia ewakuacji w trakcie przerwy może się zdarzyć sytuacja, że na miejscu zbiórki nie będzie żadnego opiekuna, a uczniowie będą zmuszeni sami ustalić osoby brakujące i zameldować samodzielnie stany osobowe;
- w przypadku osłabnięcia czy innych dolegliwości dwóch uczniów z trójki klasowej jest w stanie ewakuować do docelowego miejsca ewakuacji trzeciego z uczniów;
- funkcjonowanie w ramach trójek klasowych umożliwia błyskawiczne zidentyfikowanie brakujących uczniów z nazwiska, co w innych przypadkach może zająć nawet kilka minut. Dotyczy to szczególnie dzieci młodszych, znajdujących się pod opieką nauczyciela nie będącego ich wychowawcą;
- funkcjonowanie w ramach trójek klasowych zapewni opiekę uczniom niepełnosprawnym oraz o SPE ze strony dwójki uczniów zdrowych;
- funkcjonowanie w ramach trójek klasowych ułatwia pracę i podnosi bezpieczeństwo uczniów w trakcie wycieczek klasowych itp.

Ewakuację w trakcie przerwy realizuje się w sposób identyczny jak w trakcie lekcji. W przypadku ogłoszenia ewakuacji w trakcie przerwy uczniowie i pracownicy szkoły natychmiast samodzielnie opuszczają budynek szkolny najbliższymi drzwiami ewakuacyjnymi i udają się do miejsca zbiórki. Na miejscu samodzielnie, poprzez przewodniczącego klasy lub nauczyciela meldują stan ilościowy swoich klas i ewentualny brak obecności.

Zrealizowaną ewakuację odwołuje dyrektor szkoły lub osoba upoważniona hasłem: „**Koniec ewakuacji – powrót do budynku**” przez megafon przenośny.

4.3. Azyl w trakcie lekcji.

Procedura „azyl” – funkcjonująca na świecie pod różnymi nazwami, np. *Red Code*, *Columbine drills*, *lockdown drills* – ma na celu błyskawiczne odcięcie napastnika od dostępu do swoich potencjalnych ofiar. Procedura często błędnie kojarzona z zachowaniem na wypadek ataku terrorystycznego. W momencie bezpośredniego zamachu na szkołę nigdy nie będzie wiadomo, czy zamachowiec jest terrorystą, psychopatą, osobą chorą czy przestępcą.

W zdecydowanej większości przypadków sposób zamachu w przypadku zwykłego bandyty czy terrorysty będzie identyczny, a jedyna różnica polega na motywacji, jaką w przypadku terrorysty jest polityka, religia czy ideologia. Motywacja zamachowca nie będzie miała żadnego znaczenia dla dyrektora szkoły na etapie przygotowania i wprowadzenia procedur bezpieczeństwa na wypadek takiego wydarzenia. Na podstawie przytoczonych wcześniej sytuacji i statystyk jasno widać, że w zdecydowanej większości przypadków „aktywnym strzelcem” będzie obecny lub były uczeń szkoły, który doskonale zna procedury i system bezpieczeństwa w szkole.

Procedura ta jest szczególnie istotna, ponieważ potencjalnemu napastnikowi przyświeca tylko jeden cel: zabić jak największą liczbę osób w jak najkrótszym czasie, do momentu przybycia sił bezpieczeństwa.

Okoliczności ogłoszenia procedury „azyl”: trening, wtargnięcie napastnika z nożem, bronią palną, maczetą lub innym niebezpiecznym narzędziem oraz zachowanie wskazujące na bezpośrednie użycie lub ryzyko użycia broni wobec uczniów lub pracowników szkoły

Kto zarządza: każda osoba, która zauważy zagrożenie.

Sygnal alarmowy: sygnał dźwiękowy ciągły lub głosem – „azyl”.

Sposób odwołania: brak sygnału, decyzje o otwarciu drzwi podejmuje osoba pozostająca w stanie zagrożenia.

Po usłyszeniu sygnału ciągłego w trakcie trwania lekcji należy postępować według następującego układu:

- **przekręcić klucz w drzwiach** (*wszystkie drzwi w salach lekcyjnych powinny mieć włożone przez cały czas klucze w drzwiach tak, aby nie trzeba było ich szukać. Przekręcenie klucza w drzwiach powinno nastąpić w ciągu kilku sekund od usłyszeniu sygnału alarmowego bądź zidentyfikowaniu sygnałów świadczących o wtargnięciu aktywnego strzelca*);

- **zasłonić okna, zgasić światło** (zgaszenie światła powoduje, że napastnik znajdujący się na zewnątrz nie będzie miał pewności, w której sali znajdują się uczniowie);
- **natychmiast w bardzo cichy sposób udać się w tzw. pole martwe, które najczęściej znajduje się przy ścianie z drzwiami** (przebywanie w martwym polu ma uniemożliwić postrzelenie uczniów w przypadku, gdyby napastnik strzelał przez zamknięte drzwi);
- **opuścić salę lekcyjną przez okno, ale tylko w przypadku, gdy jest to parter, a warunki pozwalają na bezpieczną ewakuację** (można podjąć decyzję o ewakuacji przez okno, ale należy upewnić się, że napastnik nie znajduje się na zewnątrz lub nie ma możliwości strzelania do dzieci z innego budynku);
- **zachować całkowitą ciszę** (napastnik nigdy nie będzie miał pewności, w której sali lekcyjnej znajdują się uczniowie. W przypadku usłyszenia uczniów może to spowodować podjęcie decyzji o sforsowaniu drzwi);
- **w przypadku drzwi z okienkami zabrać ze sobą wszelkie tornistry oraz inne przedmioty ze stolików** (uporządkowanie stolików powoduje, że napastnik przebywający za zewnątrz sali lekcyjnej będzie miał wrażenie o braku uczniów w sali);
- **wykonać zgłoszenie o zdarzeniu na numer alarmowy 112** (w trakcie informowania służb porządkowych należy w pierwszej kolejności podać miejsce oraz rodzaj zagrożenia. W przypadku dużych szkół składających z kilku obiektów należy podać także dokładnie numer budynku oraz potencjalne miejsce napastnika, jeżeli jest znane. W dalszej kolejności, w miarę posiadanej wiedzy, należy podać liczbę napastników, rodzaj broni, przebieg zdarzenia, liczbę oraz miejsce przebywania uczniów);
- **nie wykonywać żadnych połączeń do rodziców** (wykonanie połączenia do rodziców spowoduje natychmiastowe przybycie w rejon szkoły dziesiątek, a czasami i setek samochodów ze zdenerwowanymi rodzicami. Zdenerwowani rodzice w trakcie dojazdu do szkoły będą narażali życie i zdrowie swoje oraz innych uczestników ruchu drogowego. Przybycie tak dużej liczby ludzi powiększy chaos, który jest normą w takich sytuacjach, utrudni lub wręcz uniemożliwi prowadzenie sprawnej akcji ratunkowej. Przybyłe na miejsce samochody, w większości szkół, spowodują zablokowanie dróg dojazdowych do szkoły, a to uniemożliwi dojazd pojazdów odpowiednich służb);
- **nie otwierać drzwi żadnej osobie, bez względu na to, kto to jest i co mówi** (napastnik z powodzeniem może zaszantażować innego ucznia, nauczyciela czy dyrektora szkoły, natomiast otwarcie sali lekcyjnej narazi na utratę zdrowia czy życia wiele osób);
- **nie wykonywać żadnych działań w przypadku pojawienia się sygnału alarmowego ewakuacja** (w większości przypadków napastnikami w szkołach są obecni lub byli uczniowie. Takie osoby znają sygnały alarmowe w szkole, więc będą mogły chcieć w ten sposób wywabić uczniów z zamkniętych sal lekcyjnych);
- **w przypadku wtargnięcia napastnika do sali lekcyjnej podjąć walkę** (pozostając w sali lekcyjnej w przypadku klas młodszych nauczyciel, a w przypadku klas starszych silni uczniowie powinni przygotować się do aktywnej obrony w przypadku wtargnięcia napastnika. Pozostałe dzieci młodsze powinny w momencie wejścia napastnika starać się jednocześnie głośno krzyczeć, aby w ten sposób go zaskoczyć i dać szansę nauczycielowi na skuteczne obezwładnienie. W przypadku dzieci starszych mogą one rzucać w niego ciężkimi przedmiotami. Dobrym rozwiązaniem byłoby posiadanie w każdej sali lekcyjnej małej gaśnicy, którą można odpalić napastnikowi w twarz, a opróżnioną gaśnicę użyć do obezwładnienia);

- **po upewnieniu się, że napastnik został zneutralizowany bądź sygnał okazał się fałszywy, opuścić salę lekcyjną i udać się do miejsca zbiórki** (każdy nauczyciel znajdujący się w zamkniętym pomieszczeniu będzie musiał samodzielnie podjąć decyzję o okolicznościach opuszczenia sali lekcyjnej. Można w tym przypadku obserwować przez okno, czy na miejscu zdarzenia znajdują się służby porządkowe w ilości wykluczającej możliwość przebrania się napastnika. Można także opuścić salę lekcyjną, jeżeli służby nas o tym poinformują w bezpośredniej rozmowie, np. przez okno).

W przypadku bezpośredniego kontaktu z napastnikami, którzy dążą do przejęcia kontroli nad szkołą:

- **Wykonuj bezwzględnie polecenia napastnika** – wszelkie próby oporu mogą być uznane przez napastników jako akt agresji i zakończyć się śmiercią zakładników;
- **Na żądanie terrorystów oddaj im przedmioty osobiste, np. telefon** – wszelkie próby oszukania napastników mogą zakończyć się śmiercią osoby oszukującej;
- **Poinformuj, że nie możesz wykonywać jakiegoś polecenia** – w takim przypadku ewentualne niewykonanie polecenia napastników nie zostanie potraktowane jako próba oporu;
- **Nie patrz terrorystom w oczy, unikaj kontaktu wzrokowego** – w takiej sytuacji patrzenie w oczy może zostać uznane za akt prowokacji i agresji;
- **Nigdy nie odwracaj się plecami do napastnika** – odwracanie plecami może zostać uznane jako akt agresji czy lekceważenia, utrudnia także orientację w sytuacji;
- **Nie zwracaj na siebie uwagi** – niezwracanie na siebie uwagi może zwiększyć szansę na uratowanie życia w przypadku, gdy także zamachowcy zdecydują się zabić kogoś dla przykładu;
- **Nie lekceważ napastnika i nie bądź agresywny** – brak szacunku i agresja mogą zostać ukarane przez zamachowców;
- **Nie oszukuj terrorysty** – oszustwo może zostać potraktowane jako brak szacunku czy agresji i zostać ukarane;
- **Uspokój uczniów, zawsze zwracaj się do nich po imieniu** – zwracanie się do uczniów po imieniu pozwala na ich spersonalizowanie, co może spowodować lepsze ich traktowanie przez zamachowców;
- **Poinformuj napastnika o uczniach ze schorzeniami** – wiedza ta w konsekwencji obniży agresję ze strony zamachowców wobec dzieci, których zachowanie odstaje od reszty;
- **Pytaj zawsze o pozwolenie np. gdy chcesz się zwrócić do uczniów** – każda aktywność podjęta bez zgody zamachowców może zostać potraktowana jako akt oporu czy agresji i w konsekwencji ukarana;
- **Zawsze korzystaj z dobrej woli terrorysty** – nie wiadomo, kiedy kolejny raz będziemy mogli napić się czy zjeść posiłek.

W przypadku działań antyterrorystycznych podjętych przez policję:

- **Nie uciekaj z miejsca zdarzenia, nie wykonuj gwałtownych ruchów** – możesz zostać uznany za terrorystę -policja w trakcie operacji odbijania zakładników nie jest w stanie odróżnić napastników od ofiar;

- **Nie próbuj pomagać służbom ratowniczym, dyskutować z nimi** - próba pomocy siłom bezpieczeństwa bez ich wyraźnej zgody może zostać potraktowana jak akt agresji;
- **Położ się na podłodze, trzymaj ręce z otwartymi dłońmi najlepiej na wysokości głowy** – taka pozycja pozwala widzieć ewentualne niebezpieczne narzędzia będące w posiadaniu zamachowców, którzy wtopili się w szeregi zakładników;
- **Słuchaj poleceń i instrukcji grupy antyterrorystycznej, poddawaj się jej działaniom** – postawa taka ułatwia działania policji, a także identyfikuje zamachowców, którzy próbują się wtopić w szeregi napastników;
- **Nie trzyj oczu w przypadku użycia gazów łzawiących** – tarcie oczu tylko pogarsza skutki użycia gazu łzawiącego;
- **Pytaj o pozwolenie zaopiekowania się swoimi uczniami** – wszelkie samowolne działania mogą zostać potraktowane jako akt agresji i mogą utrudnić akcję ratunkową;
- **Odpowiadaj na pytanie funkcjonariuszy** – policja zbiera kluczowe informacje mające się przyczynić do skutecznej akcji uwolnienia zakładników i identyfikacji zamachowców;
- **Bądź przygotowany na traktowanie siebie jako potencjalnego terrorysty dopóki twoja tożsamość nie zostanie potwierdzona** – w pierwszej fazie operacji odbijania zakładników policja nie jest w stanie odróżnić zakładników od napastników, którzy próbują się wtopić w tłum i uciec z miejsca ataku;
- **Po wydaniu polecenia wyjścia – opuść pomieszczenie jak najszybciej, oddal się we wskazanym kierunku** – w przypadku interwencji sił bezpieczeństwa należy wykonać polecenia dokładnie tak, jak tego chcą siły interwencyjne;
- **Nie zatrzymuj się dla zabrania rzeczy osobistych, zawsze istnieje ryzyko wybuchu lub pożaru** – najważniejsze jest uratowanie życia i zdrowia, a dopiero później ratowanie dóbr materialnych.

4.4. Azyl w trakcie przerwy.

Skuteczna realizacja procedury „azyl” w trakcie przerwy wymaga od dyrekcji placówek oświatowych umożliwienia uczniom zamknięcia się w salach lekcyjnych. W tym celu w trakcie przerw większość sal lekcyjnych powinna pozostawać w takim samym stanie, jak w trakcie lekcji, tzn. drzwi powinny pozostać zamknięte, ale klucze w dalszym ciągu powinny pozostawać po wewnętrznej stronie drzwi. W przeciwnym razie uczniowie nie będą mieli żadnych szans na odcięcie się od napastnika. Procedura nie wymaga dostępu do wszystkich sal lekcyjnych. Zamknięte powinny pozostawać sale chemiczne czy fizyczne oraz te, których wyposażenie może stwarzać zagrożenie dla uczniów.

W przypadku ogłoszenia sygnału „azyl” w trakcie lekcji uczniowie samodzielnie wbiegają do najbliższej sali lekcyjnej – bez względu na to, gdzie mają planowane zajęcia. Ostatni z uczniów po upewnieniu się, że nikt za nim nie biegnie, zamyka drzwi na klucz. Następnie uczniowie postępują identycznie jak w przypadku ogłoszenia sygnału „azyl” w trakcie trwania lekcji. Uczniowie w większości przypadków będą pozostawać w salach lekcyjnych bez nauczyciela, co będzie skutkowało koniecznością samodzielnego podejmowania decyzji.

Dla umożliwienia przetrwania sytuacji wtargnięcia do szkoły aktywnego strzelca sale lekcyjne powinny być wyposażone w gaśnice oraz odpowiednio wyposażone apteczki. W przypadku wtargnięcia do sali napastnika, pomimo zamkniętych drzwi, odpalenie gaśnicy prosto w twarz uniemożliwi napastnikowi kontynuację zamachu, natomiast uderzenie w głowę pustą gaśnicą może go trwale obezwładnić.

Gdyby ranni uczniowie zamknęli się w sali lekcyjnej bądź otrzymali rany postrzałowe przez zamknięte drzwi, koniecznym może być udzielenie im pierwszej pomocy medycznej przez innych uczniów lub nauczycieli. W przypadku poważniejszych ran i konieczności pozostawania w zamknięciu osoby ranne mogą się wykrwawić.

Inną ważną kwestią w przypadku wtargnięcia aktywnego strzelca jest szybkie uruchomienie odpowiedniego sygnału alarmowego przez każdą osobę, która będzie w stanie prawidłowo rozpoznać zagrożenie. W tym celu na każdym piętrze powinny zostać rozmieszczone przyciski alarmowe, które po naciśnięciu będą wysyłały sygnał ciągły. Uruchomiony sygnał ciągły wysyłany nawet przez kilka minut będzie zagłuszał ewentualne odgłosy dobiegające z sal lekcyjnych. Sytuacja taka skutecznie utrudni napastnikowi rozpoznawanie lokalizacji uczniów.

4.5. Procedura na wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego z zewnątrz przy braku możliwości bezpiecznej ewakuacji uczniów i personelu szkoły.

Kto zarządza: dyrektor szkoły.

Sygnał alarmowy: sygnał dźwiękowy modulowany lub głosem przez megafon – „Skażenie chemiczne/ biologiczne – ewakuacja do budynku”.

Sposób odwołania: dyrektor szkoły obwieszcza głosem – „Koniec zagrożenia skażeniem”.

Szkoła otrzymuje informację o możliwym skażeniu substancją chemiczną/ biologiczną (np. telefon o zamiarze ataku), gdy nie nastąpiło skażenie placówki:

- **zaalarmować wszystkich przebywających na terenie szkoły, osoby przebywające na zewnątrz ewakuować do budynku szkoły;**
- **natychmiast po ogłoszeniu alarmu powiadomić odpowiednie służby (*policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego ataku*);**
- **w budynku – szkole zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;**
- **w miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki (*maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry*);**
- **przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych na wypadek przeniknięcia środków biologicznych lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń (*częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji*);**

- **powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku;**
- **do chwili odwołania alarmu lub zarządzenia ewakuacji nie wolno opuszczać uszczelnionych pomieszczeń, przebywać w pobliżu okien i innych otworów wentylacyjnych;**
- **oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.**

Szkoła została skażona substancją chemiczną lub biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte natychmiast lub szybko po jego pojawieniu się:

- **nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy;**
- **aby zapobiec rozprzestrzenianiu się substancji, przykryć ją np. kocem;**
- **pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów;**
- **opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/ stwierdzono obecność podejrzanej substancji i nie wpuszczać do niego innych osób;**
- **powiadomić administratora (*dyrektor, zastępca dyrektora, osoba upoważniona*);**
- **zaalarmować wszystkie osoby przebywające na terenie szkoły i ewakuować je w rejon ewakuacji;**
- **natychmiast po ogłoszeniu ewakuacji powiadomić odpowiednie służby (*policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia*);**
- **jeśli ktoś miał miejsce kontakt z substancją, należy umyć dokładnie ręce wodą i mydłem; zdjąć ubranie, które miało kontakt z podejrzaną substancją i włożyć do plastikowego worka;**
- **po kontakcie z substancją nie wolno: jeść, pić, palić do czasu uzyskania zgody odpowiednich służb (*policja, straż pożarna, wyspecjalizowana jednostka zwalczania skażeń i zakażeń*);**
- **w obiekcie – budynku, do którego nastąpiła ewakuacja, zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;**
- **sporządzić listę osób, które miały kontakt z podejrzaną substancją albo znalazły się w odległości ok. 5 m od niej, a listę przekazać policji;**
- **w miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki (*maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry*);**
- **przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych na wypadek przeniknięcia środków biologicznych lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń (*częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji*);**
- **powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku;**
- **oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.**

4.6. Procedura na wypadek podłożenia ładunku wybuchowego.

Specyfika zamachu bombowego polega na tym, że nie rozróżnia on „swoich” czy „obcych”, inaczej niż w przypadku porwania lub użycia broni palnej, które dotyczą konkretnych osób. Przez materiał wybuchowy rozumiemy związek chemiczny lub mieszaninę kilku związków chemicznych, która jest zdolna w odpowiednich warunkach do gwałtownej reakcji chemicznej, i której towarzyszy wydzielanie wielkiej liczby produktów gazowych w postaci wybuchu (detonacji lub deflagracji). Określenie ładunku materiału wybuchowego oznacza określoną ilość materiału wybuchowego przygotowanego do wysadzenia.

Otrzymanie informacji o podłożeniu ładunku wybuchowego:

- 1. Prowadząc rozmowę z osobą informującą o podłożeniu ładunku wybuchowego zapamiętaj jak największą ilość szczegółów** – uzyskane informacje/szczegóły mogą być istotne dla policji dla identyfikacji sprawcy alarmu.
- 2. Zapisz natychmiast wszystkie uzyskane lub zapamiętane informacje** – w przypadku stresującej sytuacji po pewnym czasie możesz mieć problemy z przypomnieniem sobie istotnych informacji.
- 3. Poinformuj niezwłocznie o otrzymaniu zgłoszenia osobę odpowiedzialną w szkole/placówce za uruchomienie procedury** - osoba odpowiedzialna może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły/placówki.
- 4. Po usłyszeniu sygnału o położeniu ładunku wybuchowego rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji** – ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie po ogłoszeniu odpowiedniego sygnału. Ma ona na celu ochronę personelu przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku.
- 5. Nie używaj telefonu komórkowego** – eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy.
- 6. Sprawdź, jeśli możesz, czy w klasie pozostały przedmioty, które nie należą do jej wyposażenia** – stwierdzenie obecności nieznanego przedmiotu w klasie może przyspieszyć akcję policji i zminimalizować skutki ewentualnej eksplozji.
- 7. Bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb** – w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową.
- 8. W miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj osobę odpowiedzialną za kierowanie działaniami kryzysowymi** – szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły.
- 9. Poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu** – informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

4.7. Procedura na wypadek podłożenia podejrzanego pakunku.

Podejrzaný pakunek to przesyłka z ładunkiem wybuchowym lub nieznaną substancją. W przypadku jej otrzymania:

1. **Odizoluj miejsce znajdowania się podejrzanego pakunku** – należy założyć, że podejrzaný pakunek jest ładunkiem wybuchowym, dopóki taka ewentualność nie zostanie wykluczona.
2. **Nie dotykaj, nie otwieraj i nie przesuwasz podejrzanego pakunku** – w przypadku ładunku wybuchowego może on eksplodować w trakcie próby manipulowania.
3. **Okryj pakunek w przypadku stwierdzenia wydobywania się z niego innej substancji (tylko jeżeli czas na to pozwala)** – okrycie pakunku w przypadku wycieku nieznaney substancji może ograniczyć rozprzestrzenianie się substancji.
4. **Poinformuj o stwierdzeniu pakunku osobę odpowiedzialną za uruchomienie procedury** – osoba odpowiedzialna może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły/placówki.
5. **Po usłyszeniu sygnału o podłożeniu ładunku wybuchowego rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji** – ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie po ogłoszeniu odpowiedniego sygnału. Ewakuacja ma na celu ochronę personelu przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku.
6. **Nie używaj telefonu komórkowego** – eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy.
7. **Bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb** – w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową.
8. **W miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj osobę odpowiedzialną za kierowanie działaniami kryzysowymi** – szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły/placówki
9. **Poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu** – informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

4.8. Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia epidemią.

1. Nie lekceważyc żadnych informacji na temat ewentualnych chorób.
2. Uważnie obserwować uczniów wykazujących objawy chorobowe.
3. W przypadku niepokojących objawów u ucznia należy zawiadomić pielęgniarkę szkolną i dyrektora szkoły.
4. Ucznia z objawami należy odizolować od osób zdrowych, umieszczając go pod opieką pielęgniarki lub innej wyznaczonej osoby w pomieszczeniu, gdzie nie przebywają inne zdrowe osoby.
5. O zaistniałej sytuacji należy powiadomić rodziców lub prawnych opiekunów chorego ucznia. W przypadku objawów o niewielkim nasileniu powiadomić rodziców lub

prawnych opiekunów o konieczności odebrania ucznia ze szkoły, a w przypadku ciężkiego zachorowania odesłać ucznia transportem sanitarnym do szpitala zakaźnego w porozumieniu z rodzicami lub prawnymi opiekunami.

6. Powiadomić Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Koninie.
7. Sprawdzić możliwość szybkiego kontaktu z rodzicami uczniów i zawiadomić ich o wystąpieniu choroby.
8. Zadbać o ciągły dostęp środków higienicznych w toaletach.
9. Prowadzić aktywną politykę profilaktyczną poprzez dostarczanie materiałów informacyjnych oraz promować w szkole zachowania zmniejszające prawdopodobieństwo zakażenia.

4.9. Procedura postępowania na wypadek huraganu, silnych podmuchów wiatru, burzy.

1. Zainstalować RSO – Regionalny System Ostrzegania i na bieżąco monitorować informacje o zagrożeniach.
2. Nasłuchiwać w lokalnych środkach masowego przekazu komunikatów meteorologicznych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej o zagrożeniu.
3. Sprawdzić możliwość szybkiego kontaktu z rodzicami lub prawnymi opiekunami uczniów.
4. Sprawdzić zabezpieczenie otworów drzwiowych, okiennych wentylacyjnych itp.
5. W sytuacji zagrożenia kierownik gospodarczy lub inna osoba wyznaczona przez dyrektora Szkoły powinna wyłączyć dopływ energii elektrycznej, gazu i wody.
6. Podczas silnych wiatrów i huraganu pod żadnym pozorem nie dopuścić do przebywania uczniów i pracowników na najwyższych kondygnacjach budynku szkoły. Najbardziej narażone na żywioł są poszycia dachowe i ściany, na których opiera się konstrukcja dachowa.
7. Odsunąć uczniów od okien i przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie w przypadku huraganu.
8. Dzieci znajdujące się na terenie szkoły powinny pozostać pod opieką nauczycieli do momentu ustania zagrożenia lub do momentu odbioru ich przez rodziców lub opiekunów prawnych.
9. W miarę możliwości dokumentować swoje działania.

4.10. Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia śnieżycą.

1. Zainstalować RSO – Regionalny System Ostrzegania i na bieżąco monitorować informacje o zagrożeniach.
2. Słuchać uważnie komunikatów meteorologicznych oraz komunikatów właściwych Zespołów Zarządzania Kryzysowego i dostosować swoje działania do ich zarządzeń.
3. Sprawdzić możliwość szybkiego kontaktu z rodzicami lub prawnymi opiekunami uczniów.
4. Uczulić rodziców lub prawnych opiekunów, aby w czasie silnych opadów śniegu nie posyłali dzieci do szkoły.
5. Dzieci przebywające na terenie szkoły powinny pozostać pod opieką nauczyciela do czasu zakończenia śnieżycy lub odbioru ich przez rodziców lub opiekunów prawnych.
6. Sprawdzić, czy działa system grzewczy.
7. W miarę możliwości dokumentować swoje działania.

4.11. Procedura postępowania na wypadek podwyższonego stężenia pyłów powietrza (postępowanie systemowe).

1. Zainstalować RSO – Regionalny System Ostrzegania i na bieżąco monitorować informacje o zagrożeniach.
2. Sprawdzić ok. godz. 10.30 krótkoterminową prognozę jakości powietrza – dokonuje tego wyznaczony pracownik szkoły.
3. Na podstawie wskazań zanieczyszczeń powietrza na dany dzień umieścić informację na tablicy ogłoszeń zgodnie z sześciostopniową skalą jakości powietrza – dokonuje tego sekretarz szkoły.
4. Przy zanieczyszczeniu do 2,5 PM, kiedy wyniki pomiarów powietrza obejmują poziom jego jakości określany jako dobry i bardzo dobry, uczniowie powinni wyjść na zewnątrz szkoły i przebywać bez ograniczeń.
5. W przypadku poziomu określanego jako umiarkowany zaleca się skrócenie (np. do 30 min.) czasu pobytu dzieci poza terenem budynku szkoły i ograniczenie aktywności fizycznej wymagającej wysiłku na otwartej przestrzeni.
6. W przypadku planowanych wyjść uczniów z budynku szkoły w ramach lekcji nauczycielom WF, świetlicy i edukacji wczesnoszkolnej zaleca się sprawdzenie prognozy jakości powietrza odpowiednio do czasu wyjścia.
7. W uzasadnionych przypadkach, przed podjęciem decyzji o możliwości przebywania dzieci na zewnątrz, możliwe jest odniesienie danych prognozowanych do bieżących wyników ze stacji monitoringu jakości powietrza. Zaleca się wykorzystanie wyników pomiarów jakości powietrza, które podawane są na bieżąco na portalu GIOŚ (<http://powietrze.gios.gov.pl>) i w aplikacji na smartfony „Jakość powietrza w Polsce”.
8. Stosowanie się do powyższych zaleceń nie zwalnia z obowiązków wynikających z ostrzeżeń o złej jakości powietrza ogłaszanych przez Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego lub Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego.

9. Ogłoszenie alertu o zanieczyszczeniu powietrza oznacza dla dzieci bezwzględne pozostanie w budynku szkoły. Podczas alarmu smogowego nauczyciele szkoły nie powinni organizować zajęć dla dzieci na zewnątrz.

5. Procedury dotyczące zagrożeń wewnętrznych.

Do najważniejszych zagrożeń wewnętrznych w szkole należą: agresywne zachowania ucznia oraz zjawisko tzw. fali, korzystanie przez uczniów z substancji psychoaktywnych, kradzież lub wymuszenia pieniędzy bądź przedmiotów wartościowych, pedofilia, pornografia, prostytutcja, picie alkoholu, wypadek lub czyn karalny dokonany przez ucznia.

5.1. Procedura postępowania na wypadek kradzieży lub wymuszenia pieniędzy i innych przedmiotów wartościowych.

Kradzież lub wymuszenie, przedmiotu znacznej wartości

- Nauczyciel lub pracownik szkoły będący świadkiem kradzieży lub wymuszenia niezwłocznie powiadamia o zdarzeniu dyrektora szkoły;
- Przekazuje sprawcę czynu (o ile jest znany i przebywa na terenie szkoły) pod opiekę pedagoga szkolnego lub dyrektora szkoły;
- Zabezpiecza dowody przestępstwa (przedmioty pochodzące z kradzieży lub wymuszenia) i przekazuje je policji;
- W obecności innej osoby, np. wychowawcy klasy, pedagoga szkolnego, psychologa, dyrektora lub innego pracownika szkoły żąda, aby uczeń przekazał mu skradzioną rzecz, pokazał zawartość torby szkolnej oraz kieszeni we własnej odzieży oraz innych przedmiotów budzących podejrzenie co do ich związku z poszukiwaną rzeczą;
- Pracownik szkoły nie ma prawa samodzielnie wykonać czynności przeszukania odzieży ani teczek ucznia – może to zrobić tylko policja;
- We współpracy z pedagogiem ustala okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia;
- Dyrektor wzywa rodziców lub opiekunów prawnych sprawcy i przeprowadza rozmowę z uczniem w ich obecności, z której sporządza notatkę podpisaną przez rodziców;
- Dyrektor szkoły niezwłocznie powiadamia policję w przypadku, gdy wartość kradzieży lub wymuszenia przekracza 25 proc. minimalnego wynagrodzenia lub sprawca nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość nie jest nikomu znana;
- Gdy wartość kradzieży lub wymuszenia przedmiotu nie jest wysoka, wychowawca w porozumieniu z dyrektorem szkoły ustala dla ucznia karę określoną w Statucie Szkoły;
- Sprawca podejmuje zadośćuczynienie poszkodowanemu w kradzieży.

Otrzymanie przez ucznia prawomocnego wyroku ukończenia postępowania karnego

- Dyrektor niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia z sądu o prawomocnym ukończeniu postępowania karnego wobec ucznia przedstawia treść zawiadomienia na posiedzeniu Rady Pedagogicznej;
- Rada Pedagogiczna podejmuje decyzję o skreśleniu ucznia z listy uczniów;
- Dyrektor powiadamia o decyzji Rady Pedagogicznej rodziców;
- Dyrektor na podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego oraz opinii samorządu uczniowskiego wydaje decyzję o skreśleniu ucznia.

Obowiązki pracowników:

- Zapoznanie z czynnościami realizowanymi w trakcie uruchamiania procedury;
- Wzięcie udziału w treningach i szkoleniach z zakresu stosowania procedury;
- Posiadanie – dostępnych w każdej chwili – numerów telefonów osób odpowiedzialnych za uruchomienie procedury;
- Posiadanie wiedzy o swoich zadaniach na wypadek uruchomienia procedury;
- Stosowanie się do poleceń osoby zarządzającej procedurą.

5.2. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia agresywnych zachowań na terenie szkoły lub przypadków tzw. Fali.

Agresja fizyczna

- Każdy pracownik szkoły, który zaobserwował akt agresji fizycznej lub został o nim poinformowany, przerywa to zachowanie i powiadamia pielęgniarkę szkolną (jeśli taka jest w szkole), pedagoga lub psychologa i dyrektora szkoły;
- Pielęgniarka szkolna udziela pierwszej pomocy medycznej, a w przypadku jej nieobecności szkoła wzywa lekarza lub pogotowie;
- Pedagog szkolny lub pielęgniarka powiadamiają wychowawcę (wychowawców) oraz rodziców lub opiekunów prawnych agresora i ofiary;
- Sprawa jest omawiana w ramach doraźnie powołanego ZAZ;
- W przypadku zagrożenia życia (stan nieprzytomny) pielęgniarka, pedagog, psycholog lub dyrektor szkoły wzywa natychmiast karetkę pogotowia nawet bez uzyskania zgody rodziców lub opiekunów prawnych;
- Podczas udzielania pomocy medycznej opiekę nad uczniem sprawuje osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły (bez możliwości udzielenia zgody na operację);
- Decyzję o dalszym leczeniu dziecka podejmują rodzice lub opiekunowie prawni poszkodowanego;
- ZAZ przeprowadza rozmowę z rodzicami lub opiekunami prawnymi obydwu stron oraz ze sprawcą i ofiarą, a z rozmów sporządzana jest notatka;
- W przypadku wszczynania kolejnych aktów przez agresora z widocznymi skutkami pobicia – szkoła kieruje sprawę na policję. Od jej postępowania zależą dalsze losy sprawcy przemocy. Wobec agresora stosuje się konsekwencje przewidziane w regulaminie szkoły.

Agresja słowna

- Każdy pracownik szkoły, który zauważy zachowanie agresywne ucznia lub zostanie o nim poinformowany, przerywa to zachowanie i zgłasza fakt wychowawcy klasy, pedagogowi lub psychologowi;
- Wychowawca, pedagog lub psycholog przeprowadza rozmowę ze sprawcą i ofiarą w celu ustalenia okoliczności zdarzenia, ustala wraz ze sprawcą formę zadośćuczynienia;
- W poważnych przypadkach (np. uzyskania informacji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa ściganego na wniosek poszkodowanego) powiadamiana jest policja oraz rodzice lub opiekunowie prawni ofiary;
- Wobec ucznia przejawiającego zachowania agresywne stosuje się konsekwencje przewidziane w regulaminie szkoły.

5.3. Procedura postępowania w przypadku zachowania ucznia, które zagraża bezpieczeństwu jego lub innych osób.

Procedura postępowania dotyczy następujących sytuacji:

- autoagresja;
 - mówienie o samobójstwie;
 - wyrażanie gróźb pod adresem kolegów i nauczycieli;
 - stosowanie przemocy za pomocą elektronicznych środków przekazu;
 - kontakt z pornografią;
 - posiadanie niebezpiecznych narzędzi;
 - posiadanie środków pirotechnicznych.
1. W przypadku stwierdzenia niepokojącego lub niezrozumiałego zachowania ucznia, zagrażającego jego bezpieczeństwu lub bezpieczeństwu innych osób nauczyciel niezwłocznie powiadamia o tym wychowawcę klasy, a w przypadku jego nieobecności podejmuje działania zgodnie z punktem 2.
 2. Wychowawca informuje o zdarzeniu pedagoga szkolnego i dyrektora szkoły, sporządza notatkę na temat zajścia. W razie potrzeby zapewnia bezpieczeństwo uczniowi do czasu przekazania go rodzicom.
 3. Wychowawca wzywa rodziców do szkoły lub w razie konieczności natychmiast kontaktuje się z nimi osobiście. Wspólnie z pedagogiem przeprowadza rozmowę z rodzicami, która powinna zakończyć się ustaleniem dalszego postępowania z uczniem.
 4. Jeżeli zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa dyrekcja lub pedagog podejmują decyzję o dalszym postępowaniu w konkretnej sprawie z udziałem policji i/lub sądu rodzinnego.

5.4. Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających (w tym dopalaczy).

1. Nauczyciel (pracownik szkoły), który zauważył, że uczeń może być pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, odizolowuje wychowanka;
2. Nauczyciel (pracownik szkoły) powiadamia dyrektora szkoły, wychowawcę klasy oraz pedagoga szkolnego;
3. Nauczyciel zapewnia pomoc medyczną (wzywa pielęgniarkę szkolną). W sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia dyrektor wzywa pogotowie ratunkowe;
4. Dyrektor zawiadamia rodziców lub opiekunów prawnych i zobowiązuje ich do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły:
 - rodzice lub opiekunowie prawni muszą podpisać oświadczenie odebrania dziecka ze szkoły z powodu podejrzenia, iż znajduje się ono pod wpływem alkoholu lub środków psychoaktywnych. Jeżeli rodzice lub opiekunowie prawni odmawiają podpisania oświadczenia, dyrektor szkoły wzywa policję, której uczeń zostanie przekazany. Do czasu jej przyjazdu uczeń pozostaje w szkole;
 - w przypadku odmowy zabrania ucznia przez rodziców lub opiekunów prawnych zostanie on przekazany do placówki służby zdrowia bądź do dyspozycji policji;
 - w przypadku, gdy uczeń jest agresywny lub w jakiś inny sposób swoim zachowaniem narusza normy życia społecznego, szkoła zawiadamia policję.
5. W przypadku niemożliwości skontaktowania z rodzicami lub opiekunami prawnymi dyrektor wzywa policję, (lub Sąd Rodzinny) która decyduje o dalszym postępowaniu wobec ucznia;
6. W najbliższym czasie – powyżej wymienionych zdarzeń – odbywa się rozmowa dyrektora, wychowawcy i pedagoga szkolnego z rodzicami lub opiekunami prawnymi na temat zdarzenia i jego konsekwencji, a także rozmowa ucznia z wychowawcą i pedagogiem lub psychologiem szkolnym;
7. W uzasadnionych przypadkach dyrektor w porozumieniu z wychowawcą i pedagogiem szkolnym powiadamia policję (np. w przypadku braku zainteresowania ze strony rodziców lub ponownego podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem alkoholu);
8. Wychowawca w porozumieniu z pedagogiem lub psychologiem stosuje kary statutowe oraz organizuje dla ucznia pomoc psychologiczno-pedagogiczną.
9. Obowiązki pracowników szkoły.
Należy:
 - zapoznać się ze skutecznymi działaniami profilaktycznymi;
 - zapoznać się z rodzajami i wyglądem środków odurzających;
 - zapoznać się z symptomami wskazującymi na odurzenie narkotykami;
 - zapoznać się z symptomami nadużycia alkoholu;
 - zapoznać się z symptomami zachowania dealerów środków odurzających;
 - prowadzić regularne zajęcia z zakresu zagrożenia zdrowia środkami niebezpiecznymi;

- prowadzić systematyczne zajęcia z zakresu stosowania obowiązującego w szkole Prawa;
- realizować projekty edukacyjne z uczniami o współczesnych zagrożeniach;
- prowadzić cykliczne szkolenia dla rodziców o zagrożeniach zdrowia dzieci;
- prowadzić ciągłą obserwację uczniów w kontekście ich zdrowia i bezpieczeństwa;
- poznać nazwy instytucji pomocowych zajmujących się uzależnieniami;
- zapoznawać się na bieżąco z przepisami obowiązującego Prawa w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa uczniów;
- zapoznawać się z programami rekomendowanymi, które możesz upowszechniać w swojej szkole (www.programyrekomendowane.pl).

5.5. Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada przy sobie narkotyki lub inne substancje psychoaktywne.

1. Nauczyciel w obecności innej osoby (wychowawca, pedagog, dyrektor itp.) ma prawo prosić, aby uczeń pokazał mu substancję, którą posiada. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie dokonać czynności przeszukania odzieży ani teczki ucznia – jest to czynność wyłącznie zastrzeżona dla policji;
2. O swoich spostrzeżeniach nauczyciel powiadamia dyrektora szkoły oraz rodziców lub opiekunów prawnych ucznia i wzywa do natychmiastowego stawiennictwa w szkole;
3. Dyrektor powiadamia policję o podejrzeniu posiadania przez ucznia narkotyków;
4. Policja uruchamia własne procedury;
5. Z przeprowadzonych działań dyrektor sporządza notatkę służbową, którą podpisują osoby uczestniczące w podjętych czynnościach;
6. W przypadkach potwierdzenia się informacji o posiadaniu przez ucznia narkotyków – odbywa się rozmowa dyrektora, pedagoga i wychowawcy z rodzicami lub opiekunami prawnymi oraz z uczniem;
7. Wychowawca w porozumieniu z pedagogiem lub psychologiem stosuje kary statutowe oraz organizuje dla ucznia pomoc psychologiczno-pedagogiczną.

5.6. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole.

1. Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie tego zjawiska;
2. W pierwszym kroku po stwierdzeniu zagrożenia należy powiadomić dyrektora oraz pedagoga lub psychologa szkolnego;
3. W przypadku potwierdzenia informacji o pojawianiu się osób obcych, zaczepiających uczniów, należy bezzwłocznie powiadomić najbliższą placówkę policji;

4. Następnie dyrektor szkoły powinien przekazać pracownikom szkoły informację o stwierdzonym zagrożeniu;
5. Wychowawcy klas oraz pedagodzy lub psycholog szkolni powinni podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania potencjalnego zagrożenia oraz wskazania możliwych form przekazania informacji o osobach, które mogą stwarzać zagrożenie;
6. W przypadku stwierdzenia, że uczeń był molestowany, bezzwłocznie powinni zostać powiadomieni rodzice lub prawni opiekunowie ucznia oraz policja w celu przeprowadzenia czynności sprawdzających, które umożliwią ustalenie sprawcy molestowania;
7. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza indywidualną rozmowę z uczniem (w obecności rodziców ustala przyczyny i okoliczności zdarzenia);
8. Dyrektor powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
9. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami lub prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia;
10. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami lub prawnymi opiekunami ustali działania z udziałem psychologa dziecięcego lub pedagoga w celu zapewnienia opieki nad uczniem.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny art. 197 § 3, art. 200, art. 200a, art. 200b

5.7. Procedura postępowania na wypadek rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia.

1. W przypadku powzięcia przez nauczyciela, rodzica lub inną osobę informacji o rozpowszechnianiu przez ucznia pornografii w Internecie, w szkole należy bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły oraz administratora sieci o zaistniałym zdarzeniu;
2. W przypadku, gdy uczeń przekazuje informację o osobach pokazujących materiały pornograficzne, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez sprawców zdarzenia;
3. Dyrektor szkoły powinien przekazać informację o stwierdzonym zagrożeniu pracownikom szkoły;
4. Wychowawca klasy i pedagog lub psycholog szkolny powinni podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania zagrożeń, jakie niesie za sobą upublicznianie materiałów o charakterze pornograficznym oraz wskazania możliwych konsekwencji tego typu działań;
5. Dyrektor powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia, który rozpowszechnił materiały pornograficzne;

6. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami lub prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia.

5.8. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia prostytucji w szkole lub wśród uczniów.

1. W przypadku otrzymania informacji o sytuacji, w której uczeń był świadkiem czynności mogących mieć znamiona prostytucji, nauczyciel lub pracownik przyjmujący zawiadomienie powinien powiadomić o zaistniałym wydarzeniu dyrektora szkoły;
2. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat, uprawia nierząd bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji, nauczyciel powiadamia wychowawcę klasy. Wychowawca powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
3. W przypadku stwierdzenia przez pracownika lub nauczyciela, że uczeń świadomie lub nie dopuszczał się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się, powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
4. Wychowawca powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz z uczniem w ich obecności. W przypadku potwierdzenia informacji zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. W toku interwencji profilaktycznej można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym;
5. Jeżeli rodzice lub opiekunowie prawni ucznia odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor szkoły winien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję (specjalistę ds. nieletnich);
6. W sytuacji, gdy szkoła wykorzystwała wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenia ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem itp.), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły powinien powiadomić sąd rodzinny lub policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji;
7. Dyrektor szkoły powinien powiadomić policję o podejrzeniu popełnienia przestępstwa;
8. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami lub prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia;
9. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami lub prawnymi opiekunami ustala konieczność podjęcia działań z udziałem psychologa dziecięcego w celu zapewnienia opieki nad uczniem dopuszczającym się czynności (świadomie lub nie), które mogłyby być uznane za prostytuowanie się.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny art. 18 § 3, art. 203, art. 204

5.9. Procedura postępowania w sytuacjach przypadków wystąpienia niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole.

1. Nauczyciel lub inny pracownik szkoły powinien powiadomić wychowawcę klasy i/lub pedagoga/psychologa szkolnego o przypadkach niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole, a jeżeli jest ich świadkiem, żąda od uczniów zaprzestania czynności i podejmuje z nimi rozmowę wychowawczą;
2. W przypadku, gdy uczeń przekazuje nauczycielowi informację o niepokojących zachowaniach seksualnych, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez uczniów, którzy brali czynny udział w tego typu zachowaniach;
3. Wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z uczniem oraz informuje o zaistniałym zdarzeniu rodziców ucznia;
4. Jeżeli przeprowadzenie rozmowy z uczniem nie jest wystarczające dla zmiany jego zachowań, wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny przekazuje rodzicom informację o zachowaniu ich dziecka zobowiązując ich jednocześnie do szczególnego nadzoru nad nim;
5. Wychowawca może wezwać rodziców/opiekunów prawnych do szkoły i przeprowadzić rozmowę z uczniem w ich obecności oraz ustalić z nimi dalsze wspólne postępowania z dzieckiem;
6. W sytuacji, kiedy rodzice odmawiają współpracy lub nie reagują na wezwanie do pojawienia się w szkole, gdy szkoła wykorzysta dostępne jej metody oddziaływań wychowawczych i nie przynoszą one spodziewanych efektów, a zachowanie ucznia wskazuje na znaczny stopień demoralizacji (np. uprawianie nierzędu), dyrektor szkoły pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji Sąd Rejonowy Wydział Rodzinny i Nieletnich lub Policję – Wydział ds. Nieletnich;
7. Gdy zachowanie ucznia może świadczyć o popełnieniu przez niego przestępstwa (np. gwałtu), pedagog/psycholog szkolny w porozumieniu z dyrektorem szkoły po uprzednim powiadomieniu o zajściu rodziców/opiekunów ucznia, zawiadamia najbliższą jednostkę Policji, która dalej postępuje zgodnie ze swoimi procedurami. Pedagog całe zdarzenie dokumentuje, sporządzając możliwie dokładną notatkę;
8. Jeżeli postępowania świadczące o demoralizacji przejawia uczeń, który ukończył 18 lat, a nie jest to udział w działalności grup przestępczych, czy popełnienie przestępstwa, to postępowanie nauczyciela powinno być określone przez statut i/lub regulamin szkoły;
9. W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udział w działalności grup przestępczych, zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu karnego, dyrektor szkoły jako przedstawiciel instytucji jest zobowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

5.10. Procedury postępowania i karania uczniów w sytuacjach łamania prawa i przejawów demoralizacji.

(Podstawa prawna: Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz. U. 2022 poz. 1700)

I. Procedura postępowania w przypadku niszczenia mienia szkoły.

1. Niszczenie mienia dotyczy:

- pisania po ścianach budynku szkoły,
- zabrudzania toalet,
- niszczenia wyposażenia klas,
- niszczenia dekoracji/naklejek wieloformatowych na ścianach korytarzy szkoły,
- zaśmiecania klas/korytarzy i otoczenia szkoły.

2. Nauczyciel, który zauważył lub uzyskał informację o powyższym zdarzeniu wykonuje następujące czynności:

- a) przekazuje informację Dyrektorowi i pedagogowi szkolnemu,
- b) sporządza notatkę z zaistniałej sytuacji (co, gdzie się wydarzyło, kto był sprawcą)

3. **Dyrektor** i pedagog szkolny:

- a) przekazują informację wychowawcy ucznia, który jest sprawcą zdarzenia,
- b) a w przypadku, kiedy sprawca jest nieznan, ustalają tożsamość ucznia, korzystając z monitoringu.

4. Wychowawca wzywa do szkoły rodziców/opiekunów prawnych ucznia i przekazuje informację o negatywnym zachowaniu.

5. **Dyrektor** w obecności wychowawcy, rodziców/prawnych opiekunów i ucznia nakłada karę prac społecznych.

Prace społeczne obejmują:

- naprawienie szkody np: zmycie napisów na ścianie klasy/korytarzy/toalety;
- posprzątanie miejsca klasy /korytarza /toalety/otoczenia szkoły,
- w przypadku trwałych /nieodwracalnych zniszczeń mienia szkoły wykonywanie przez ucznia w określonym czasie wskazanych prac społecznych.

6. Wychowawca sporządza notatkę z przeprowadzonej rozmowy i wskazanych w niej konsekwencjach, pod którą podpisują się rodzice wraz z uczniem.

7. Wychowawca (ewentualnie pedagog/psycholog szkolny) monitoruje wykonanie prac społecznych w wyznaczonym terminie i czasie.

O wykonywanych pracach społecznych należy wcześniej poinformować kierownika gospodarczego-administracyjnego szkoły.

8. **Dyrektor** w przypadku odmowy rodziców/ucznia wykonania prac społecznych na rzecz szkoły kieruje sprawę do sądu rejonowego Wydziału Rodziny i Nieletnich.

II. Procedura postępowania w sytuacjach wskazujących na demoralizację ucznia.

Procedura postępowania w przypadku negatywnego zachowania ucznia, **wskazującego na demoralizację**, kiedy uczeń popełnia czyny zabronione lub naruszające zasady współżycia społecznego:

- spożywa alkohol lub inne środki psychoaktywne,
- pali papierosy lub e-papierosy,
- łamie normy i zasady życia społecznego w szkole i poza nią,
- systematycznie uchyla się od obowiązku szkolnego (wagary).

1. Nauczyciel, który uzyskał informacje o zaistnieniu ww. sytuacji wykonuje następujące czynności:

- a) przekazuje informację wychowawcy klasy, do której uczęszcza uczeń,
- b) sporządza notatkę.

2. Wychowawca informuje o fakcie **dyrektora i pedagoga szkolnego**, następnie:

- wzywa do szkoły rodziców/prawnych opiekunów ucznia i przekazuje informacje dotyczące negatywnego zachowania ucznia,
- w obecności rodziców/prawnych opiekunów (w razie potrzeby również pedagoga/ psychologa szkolnego) przeprowadza rozmowę z uczniem; wyciąga konsekwencje zgodnie ze statutem szkoły i zobowiązuje do zaniechania negatywnego postępowania,
- w zależności od sytuacji zobowiązuje rodziców/prawnych opiekunów/ucznia do systematycznych spotkań z pedagogiem/psychologiem,
- sporządza notatkę z rozmowy.

3. **Dyrektor**, w przypadku, dalszego negatywnego zachowania ucznia oraz po wyczerpaniu wyżej wymienionych procedur wzywa rodziców do szkoły, następnie:

- udziela uczniowi w ich obecności nagany,

- zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego zachowania; rodziców do bezwzględnego nadzoru nad dzieckiem i cotygodniowego kontaktu z wychowawcą lub pedagogiem/psychologiem szkolnym,

- proponuje rodzicom (w ramach działań wychowawczych) skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki.

4. Pedagog/psycholog szkolny, w przypadku, gdy rodzice odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a widoczne są nadal przejawy demoralizacji ucznia - sporządza pismo do sądu rodzinnego lub policji (specjalisty ds. Nieletnich).

III. Procedura postępowania w przypadku agresywnego zachowanie ucznia.

Nauczyciel, bądź pracownik szkoły, który jest świadkiem agresywnego zachowania uczniów (bójka, pobicie), jest zobowiązany do wykonania następujących czynności:

1. Natychmiast reaguje słownie w sposób stanowczy i zdecydowany na zaistniałą sytuację:
 - a) odizolowuje od grupy ucznia zachowującego się agresywnie,
 - b) w razie potrzeby wzywa pomoc np. innego nauczyciela, psychologa, pedagoga, pielęgniarkę,
 - c) udziela pomocy ofierze agresji – **zawsze** odprowadza do pielęgniarki i zapewnia bezpieczeństwo pozostałym uczniom,
2. Jeżeli to możliwe, ustala przyczynę agresji. Przeprowadza rozmowy ze stronami konfliktu w celu uświadomienia im niewłaściwego zachowania. O zajściu informuje wychowawcę i pedagoga szkolnego.
3. Wychowawca informuje rodziców ucznia o jego agresywnym zachowaniu, zwracając uwagę na konieczność przeprowadzenia przez rodziców rozmowy z dzieckiem.
4. Uczeń, który dopuścił się zachowania agresywnego otrzymuje informację do dziennika, bądź też naganę wychowawcy klasy.
5. W przypadku konieczności zdyscyplinowania wyjątkowo agresywnego ucznia lub nagminnie przejawiającego zachowania agresywne wzywana jest policja w celu podjęcia interwencji zapewniającej bezpieczeństwo uczniom i pracownikom szkoły.
6. Wychowawca, jeżeli zachowanie ucznia nie poprawia się, wzywa / zwraca się z pisemną prośbą o zgłoszenie się rodzica/opiekuna prawnego do szkoły:
 - a) przeprowadza rozmowę z rodzicem/prawnym opiekunem w obecności psychologa lub pedagoga (w razie potrzeby również dyrektora), analizując przyczyny niewłaściwego zachowania ucznia, pomagając rodzicom w doborze metod wychowawczych,

b) podpisuje się kontrakt rodzic – uczeń – wychowawca – dyrektor szkoły-pedagog/psycholog określający zachowanie ucznia i konsekwencje, które poniesie w razie złamania warunków kontraktu.

7. W sytuacji, kiedy uczeń w dalszym ciągu stwarza zagrożenia dla innych uczniów, **pedagog szkolny w porozumieniu z dyrektorem** szkoły kieruje wnioskiem do sądu rejonowego Wydziału Rodziny i Nieletnich o zastosowanie środka wychowawczego.
8. Z każdego spotkania należy sporządzić notatkę.

IV. Procedura postępowania w przypadku zaistnienia gróźb/sygnalów i zachowań samobójczych.

1. Nauczyciel natychmiast informuje pedagoga /psychologa szkolnego i dyrektora szkoły. W razie potrzeby zaprowadza dziecko do pielęgniarki szkolnej.
2. Wychowawca we współpracy z pedagogiem /psychologiem szkolnym wzywa rodziców oraz informuje ich o konieczności zapewnienia dziecku stałej opieki. Wskazuje miejsca pomocy specjalistycznej poza szkołą.
3. Pedagog/psycholog szkolny sporządza notatkę służbową.
4. W przypadku odmowy współpracy przez rodziców **Dyrektor** wzywa policję lub powiadamia sąd rodzinny we współpracy z pedagogiem/psychologiem szkolnym.

5.11. Procedura postępowania w sytuacji zaistnienia wypadku ucznia.

Zakres i osoby odpowiedzialne

Wypadek w szkole definiuje się jako nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w czasie zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych realizowanych przez szkołę na jej terenie, a także poza nią, np. lekcje plenerowe, wycieczki, „zielone szkoły”, olimpiady, konkursy, zawody sportowe.

Procedura postępowania w razie wypadku ucznia obejmuje i reguluje działania pracowników szkoły:

- dyrektora i wicedyrektorów;
- nauczycieli;
- pracowników niepedagogicznych.

Udzielanie pierwszej pomocy poszkodowanemu

- Pracownik szkoły, który powziął wiadomość o wypadku ucznia, niezwłocznie zapewnia poszkodowanemu opiekę oraz pomoc medyczną: doprowadza poszkodowanego do gabinetu pielęgniarki szkolnej lub sprowadza pielęgniarkę szkolną na miejsce zdarzenia – tel. **M. Frydrychowska 601 147 590, E. Mendelak 667 930 005**;
- W razie nieobecności pielęgniarki pierwszej pomocy udziela osoba mająca przeszkolenie w tym zakresie;
- Osoba udzielająca pierwszej pomocy przedmedycznej decyduje o wezwaniu pogotowia ratunkowego;
- Przy lekkich przypadkach (brak wyraźnych obrażeń – np. widoczne tylko lekkie zaczerwienienie, zadrapanie, lekkie skaleczenie, opuchnięcie) po udzieleniu pierwszej pomocy poszkodowanemu uczniowi powiadamiający o zdarzeniu rodziców lub opiekunów prawnych ustala z nimi:
 - potrzebę wezwania pogotowia;
 - potrzebę wcześniejszego przyjścia rodzica;
 - godzinę odbioru dziecka ze szkoły w dniu zdarzenia.

W sytuacji, gdy lekko poszkodowany uczeń pozostaje w szkole, należy obserwować jego stan i w razie niepokojących objawów ponownie uruchomić procedurę pomocy.

Zabezpieczenie miejsca zdarzenia i zapewnienie opieki

- Pracownik nie dopuszcza do zajęć lub przerywa je, wyprowadzając uczniów z miejsca zdarzenia, jeżeli miejsce to może stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa uczniów;
- Jeśli nauczyciel ma w tym czasie zajęcia z klasą, zgłasza problem w sekretariacie szkoły – tel. 728 965 891 oraz prosi o nadzór nad swoimi uczniami nauczyciela uczącego w najbliższej sali.

Obowiązek powiadamiania

- O zdarzeniu oraz podjętych czynnościach należy niezwłocznie zawiadomić dyrekcję szkoły poprzez sekretariat;
- Dyrektor szkoły (lub upoważniony przez niego pracownik) powiadamia o wypadku rodziców lub opiekunów prawnych poszkodowanego ucznia, wychowawcę, pracownika służby BHP, społecznego inspektora pracy;
- O wypadku śmiertelnym, ciężkim i zbiorowym dyrektor szkoły zawiadamia niezwłocznie prokuratora, organ prowadzący szkołę i kuratora oświaty;
- O wypadku, do którego doszło w wyniku zatrucia, dyrektor szkoły zawiadamia niezwłocznie państwowego inspektora sanitarnego.

Zespół powypadkowy

Dyrektor szkoły powołuje zespół powypadkowy. W jego skład wchodzi z zasady pracownik odpowiedzialny za bezpieczeństwo i higienę pracy. Jeżeli w składzie zespołu nie może uczestniczyć pracownik służby BHP, w skład zespołu wchodzi dyrektor szkoły. W składzie zespołu może uczestniczyć przedstawiciel organu prowadzącego, kuratora oświaty lub rady rodziców.

Przewodniczącym zespołu jest pracownik odpowiedzialny za BHP w szkole, a jeżeli nie ma go w składzie zespołu – przewodniczącego zespołu spośród pracowników szkoły wyznacza dyrektor.

Postępowanie powypadkowe

Zespół powypadkowy:

- przeprowadza postępowanie powypadkowe i sporządza dokumentację powypadkową,
- rozmawia z uczniem (w obecności rodzica lub wychowawcy/pedagoga/psychologa szkolnego) i sporządza protokół przesłuchania,
- rozmawia ze świadkami wypadku i sporządza protokoły przesłuchania; jeżeli świadkami są uczniowie – przesłuchanie odbywa się w obecności wychowawcy lub pedagoga/psychologa szkolnego, a protokół przesłuchania odczytuje się w obecności ucznia – świadka i jego rodziców,
- sporządza szkic lub fotografię miejsca wypadku,
- uzyskuje pisemne oświadczenie nauczyciela, pod opieką którego uczeń przebywał w czasie, gdy zdarzył się wypadek,
- uzyskuje opinię lekarską z opisem doznanych obrażeń i określeniem rodzaju wypadku,
- sporządza protokół powypadkowy nie później niż w ciągu 14 dni od daty uzyskania zawiadomienia o wypadku – protokół powypadkowy podpisują członkowie zespołu oraz dyrektor szkoły.

Przekroczenie 14 dniowego terminu może nastąpić w przypadku, gdy wystąpią uzasadnione przeszkody lub trudności uniemożliwiające sporządzenie protokołu w wyznaczonym terminie. W sprawach spornych rozstrzygające jest stanowisko przewodniczącego zespołu.

Członek zespołu, który nie zgadza się ze stanowiskiem przewodniczącego, może złożyć zdanie odrębne, które odnotowuje się w protokole powypadkowym. Protokół powypadkowy podpisują członkowie zespołu oraz dyrektor szkoły. Jeżeli do treści protokołu powypadkowego nie zostały zgłoszone zastrzeżenia przez rodziców ucznia poszkodowanego, postępowanie powypadkowe uznaje się za zakończone. Protokół powypadkowy sporządza się w trzech egzemplarzach dla: poszkodowanego, szkoły, która przechowuje go w dokumentacji powypadkowej wypadku ucznia oraz dla organu prowadzącego lub kuratora oświaty (na żądanie).

Z treścią protokołu powypadkowego i innymi materiałami postępowania powypadkowego zaznajamia się: poszkodowanego pełnoletniego i rodziców (opiekunów) poszkodowanego małoletniego. Jeżeli poszkodowany pełnoletni zmarł lub nie pozwala mu na to stan zdrowia, z materiałami postępowania powypadkowego zaznajamia się jego rodziców (opiekunów).

Protokół powypadkowy doręcza się osobom uprawnionym do zaznajomienia się z materiałami postępowania powypadkowego.

Składanie zastrzeżeń do protokołu powypadkowego

W ciągu 7 dni od dnia doręczenia protokołu powypadkowego osoby, którym doręczono protokół, mogą złożyć zastrzeżenia do ustaleń protokołu (są o tym informowani przy odbieraniu protokołu). Zastrzeżenia mogą dotyczyć w szczególności: niewykorzystania wszystkich środków dowodowych niezbędnych dla ustalenia stanu faktycznego, sprzeczności istotnych ustaleń protokołu z zebraniem materiałem dowodowym. Zastrzeżenia rozpatruje organ prowadzący szkołę. Po rozpatrzeniu zastrzeżeń organ prowadzący szkołę może: zlecić dotychczasowemu zespołowi wyjaśnienie ustaleń protokołu lub przeprowadzenie określonych czynności dowodowych, powołać nowy zespół celem ponownego przeprowadzenia postępowania powypadkowego.

Dokumentacja

Dyrektor szkoły prowadzi rejestr wypadków. Dyrektor wskazuje prawidłowe zachowania i odstępstwa od niniejszej procedury, informuje o wnioskach i podjętych działaniach profilaktycznych zmierzających do zapobiegania analogicznemu wypadkom.

Zdarzenie poza terenem szkoły

Jeżeli wypadek zdarzył się w czasie wyjścia, imprezy organizowanej poza terenem szkoły, obowiązuje taka sama procedura, a wszystkie stosowne decyzje podejmuje opiekun grupy lub kierownik wycieczki i odpowiada za nie.

5.12. Procedura postępowania w sytuacji samowolnego opuszczenia przez ucznia budynku szkolnego podczas zajęć lekcyjnych lub oddalenia się od grupy na wycieczce szkolnej.

1. Nauczyciel, który uzyskał informację o samowolnym opuszczeniu przez ucznia terenu szkoły lub oddaleniu się od grupy na wycieczce szkolnej, powiadamia wychowawcę klasy;
2. Wychowawca klasy powiadamia rodziców, pedagoga szkolnego i dyrektora szkoły;
3. W przypadku, gdy niemożliwe jest ustalenie miejsca pobytu dziecka przez szkołę i rodziców, należy powiadomić policję.

5.13. Procedura postępowania w sytuacji uzyskania informacji, że uczeń spożywa alkohol lub inne środki odurzające.

1. Nauczyciel niezwłocznie przekazuje uzyskaną informację wychowawcy klasy;
2. Wychowawca informuje o fakcie pedagoga i dyrektora szkoły;
3. Wychowawca wzywa do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
4. Przeprowadza rozmowę z rodzicami i uczniem w obecności rodziców;
5. W przypadku potwierdzenia informacji zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś do szczególnego nadzoru nad dzieckiem;
6. Pedagog może zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i wzięcie przez nie udziału w programie terapeutycznym;
7. Jeżeli rodzice odmawiają współpracy lub nie stawiają się w szkole, a z wiarygodnych źródeł nadal napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, szkoła pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję;
8. Szkoła powiadamia sąd lub policję, jeżeli wykorzysta wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

5.14. Procedura postępowania wobec ucznia ofiary czynu karalnego.

1. Udzielenie pierwszej pomocy przedmedycznej lub wezwanie lekarza, jeśli ofiara doznała obrażeń;
2. Niezwłoczne powiadomienie dyrektora szkoły i pedagoga szkolnego;
3. Powiadomienie rodziców ucznia;
4. Niezwłoczne wezwanie policji w przypadku, gdy istnieje konieczność profesjonalnego zabezpieczenia śladów przestępstwa, ustalenia okoliczności i ewentualnych świadków zdarzenia. W innych przypadkach powiadomienie policji może nastąpić później, np. w formie pisemnej.
5. Udzielenie pomocy ofierze czynu karalnego oraz wsparcie psychologiczne.

5.15. Procedura na wypadek popełnienia przez ucznia czynu karalnego.

Podstawy uruchomienia działań

Przypadek dotyczy czynów zabronionych przez ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich rozumianych jako przestępstwo, przestępstwo skarbowe albo wykroczenie określone w artykułach:

- art. 50a – posiadanie noża, maczety lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu w miejscu publicznym;
- art. 51 – zakłócenie spokoju lub porządku publicznego;
- art. 69 – umyślne niszczenie, uszkodzenie, usuwanie znaków;
- art. 74 – niszczenie, uszkodzenie, usuwanie znaków ostrzegawczych;
- art. 76 – rzucanie przedmiotami w pojazd mechaniczny;
- art. 85 – samowolne ustawianie, niszczenie, uszkodzenie znaków;
- art. 87 – prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu;
- art. 119 – kradzież lub przywłaszczenie;
- art. 122 – paserstwo czyli nabycie mienia, wiedząc o tym, że pochodzi ono z kradzieży;
- art. 124 – niszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy;
- art. 133 – spekulacja biletami, tzw. Konik;
- art. 143 – utrudnianie lub uniemożliwianie korzystania z urządzeń użytku publicznego.

Sposób działania

1. Osoba będąca świadkiem zagrożenia lub dostrzegła zagrożenie zobowiązania jest do powiadomienia dyrektora szkoły;
2. Dyrektor szkoły odpowiada za ustalenie okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia;
3. W przypadku, gdy sprawca jest znany i przebywa na terenie szkoły, wyznaczone przez niego osoby winny zatrzymać i przekazać go dyrektorowi szkoły lub pedagogowi szkolnemu pod opiekę;
4. Dyrektor szkoły winien powiadomić rodziców ucznia o zaistniałym przypadku;
5. Dyrektor szkoły jest zobowiązany do niezwłocznego powiadomienia policji w przypadku, gdy sprawa jest poważna (np. rozbój, uszkodzenie ciała, itp.) lub w przypadku, gdy nieletni sprawca nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość jest nieznana. Do jego obowiązków należy także zabezpieczenie ewentualnych dowodów lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa i przekazanie ich policji.

6. Procedury reagowania w przypadku wystąpienia w szkole zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego.

Na styku z zagadnieniami technicznymi lokalizują się zagrożenia wynikające z nieprawidłowych i szkodliwych zachowań użytkowników, np. używanie łatwych do odgadnięcia haseł, pozostawianie komputerów włączonych bez opieki czy brak zabezpieczeń na wypadek braku energii elektrycznej.

Kategoria technicznych zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego obejmuje:

- ataki przez wirusy, robaki i trojany;
- ataki na zasoby sieciowe (hakerstwo, spyware, crimeware, exploit, ataki słownikowe i back door, skanowanie portów, phishing, pharming, sniffing, spoofing, ataki denial of service – DoS, DDoS rootkit);
- ataki socjotechniczne.

Obligatoryjne działania interwencyjne, będące następstwem wystąpienia zagrożenia, zawsze można podzielić na 3 grupy:

- **działania wobec aktu/zdarzenia** – opis przypadku, ustalenie okoliczności zdarzenia, zabezpieczanie dowodów oraz monitoring po interwencyjny;
- **działania wobec uczestników zdarzenia** (ofiara – sprawca – świadek, rodzice);
- **działania wobec instytucji/organizacji/służb pomocowych i współpracujących** – Policji, wymiaru sprawiedliwości, służb społecznych.

Na każdą procedurę reakcji na wystąpienie danego typu zagrożenia cyberbezpieczeństwa w szkole muszą składać się działania tego typu – podjęte przez dyrekcję szkoły oraz nauczycieli, pedagogów/psychologów szkolnych.

Działania wobec zdarzenia polegają przede wszystkim na zachowaniu (nie usuwaniu) dokumentacji cyfrowej: wiadomości sms, e-mail, nagrań z poczty głosowej telefonu, komentarzy w serwisie społecznościowym, zapisów w blogu i plików filmów wideo. O ile to możliwe, należy także zarchiwizować treści rozmów w komunikatorach oraz linki (konkretne adresy URL) oraz danych o potencjalnym sprawcy. Każde zdarzenie wymaga udokumentowania w stosownym protokole.

Przez **działania na rzecz uczestników zdarzenia** rozumie się aktywności podejmowane wobec **ofiar** (osób poszkodowanych), **sprawców i świadków zdarzenia**. W szkole osobami poszkodowanymi będą w przeważającym odsetku przypadków dzieci (nieletni). Dlatego jako kolejną grupę pośrednich uczestników zdarzenia wyróżniamy rodziców.

1. W przypadku wystąpienia incydentów zagrożenia bezpieczeństwa cyfrowego pracownik szkoły zobowiązany jest do zgłoszenia go osobie odpowiedzialnej za infrastrukturę cyfrową szkoły oraz dyrekcji;
2. Kluczowe znaczenie ma zebranie i zabezpieczenie przez specjalistę dowodów w formie elektronicznej;

3. Identyfikację sprawców ataku należy pozostawić specjalistom – informatykom. W sytuacji, gdy incydent spowodował szkole straty materialne lub wiązał się z utratą danych, należy powiadomić policję, aby podjęła działania na rzecz zidentyfikowania sprawcy;
4. Jeśli sprawcami incydentu są uczniowie danej szkoły, o zaistniałej sytuacji należy powiadomić ich rodziców, zaś wobec nich podjąć działania wychowawcze. Jeżeli skutki ataku mają dotkliwy charakter, doprowadziły do zniszczenia mienia lub utraty istotnych danych (np. gromadzonych w e-dzienniku szkoły), należy taki przypadek zgłosić policji;
5. Należy udzielić uczestnikom zdarzenia wsparcia psychologicznego;
6. O incydencie należy powiadomić społeczność szkolną (uczniów, nauczycieli, rodziców) i zaprezentować podjęte sprawnie działania, tak przywracające działanie aplikacji i sieci komputerowej w szkole, jak i wychowawczo-edukacyjne wobec dzieci;
7. W przypadkach zaawansowanych awarii (np. wywołanych przez trojany) lub strat (np. utrata danych z e-dziennika) konieczne jest skorzystanie z zewnętrznego wsparcia eksperckiego, kontakt z serwisem twórcy oprogramowania lub zamówienie usługi w wyspecjalizowanej firmie.

Działania szkoły adresowane do instytucji i organizacji zewnętrznych są niezbędne w przypadku naruszania przepisów prawa przez uczniów lub osoby spoza szkoły. Pośród nich należy wyróżnić szczególnie współpracę z (1) Policją i sądami rodzinnymi, (2) służbami społecznymi i placówkami specjalistycznymi oraz (3) dostawcami usług internetowych oraz operatorami telekomunikacyjnymi.

Sprawców wszystkich rodzajów zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego w szkole należy objąć, co najmniej poniższymi działaniami:

1. Sprawca musi otrzymać od przedstawicieli szkoły komunikat o braku akceptacji dla działań, jakich dokonał. W trakcie takiej rozmowy uczeń powinien poznać możliwe skutki swojego postępowania, a także konsekwencje, jakie mogą zostać wobec niego wyciągnięte (np. wynikające z statutu i/lub regulaminu szkoły lub wprowadzonego kontraktu - umowy). W trakcie rozmowy sprawca powinien zostać wezwany do zaprzestania podejmowania podobnych działań w przyszłości, w tym usunięcia skutków swoich działań (np. publikacji w portalu społecznościowym). Sprawca powinien również zostać objęty odpowiednią pomocą psychologiczną - pedagogiczną w celu zrozumienia konsekwencji jego zachowania oraz zmianie postawy i dalszego postępowania. Jeżeli sprawców jest więcej, to z każdym z nich należy rozmawiać osobno.
2. Należy zadbać o to, żeby osoba reprezentująca szkołę (pedagog, psycholog, wychowawca) ograniczała się do podjęcia interwencji, a nie wymierzała karę. Decyzję o tym, jaką karę wymierzyć sprawcy, powinna podejmować rada pedagogiczna (po poznaniu wszystkich okoliczności zdarzenia), a przekazywać dyrektor szkoły. Ważne jest zatem oddzielenie osoby pedagoga, nawiązującego relację z uczniem, od organu wymierzającego karę.

Celem sankcji wobec sprawcy jest przede wszystkim: zatrzymanie jego działań i zapewnienie poczucia bezpieczeństwa ofierze oraz zmiana postawy sprawcy. Sankcje mają na celu także pokazanie społeczności szkolnej, że działania sprawcy nie będą tolerowane i że szkoła/placówka jest w stanie skutecznie zareagować w tego rodzaju sytuacji. Podejmując decyzję o sankcjach, należy wziąć pod uwagę:

- **rozmiar i rangę szkody** - np. czy w przypadku cyberprzemocy materiał został upubliczniony w sposób pozwalający na dotarcie do niego wielu osobom (określa to rozmiar upokorzenia, jakiego doznaje ofiara), czy trudno jest "cofać materiał z sieci itp.;
- **czas trwania prześladowania** - czy było to długotrwałe działanie, czy pojedynczy incydent;
- **świadomość popełnianego czynu** - czy działanie było zaplanowane, a sprawca był świadomy, że postąpił nagannie np. czy wie, że wyrządza krzywdę koledze, jak wiele wysiłku włożył w ukrycie swojej tożsamości itp.;
- **motywację sprawcy** - należy sprawdzić, czy działanie sprawcy nie jest działaniem odwetowym w odpowiedzi na poprzednie doświadczenia sprawcy.

Aktywność wobec sprawcy powinna także obejmować rozmowę z jego rodzicami lub opiekunami prawnymi - powinni oni zostać poinformowani o zdarzeniu, zapoznani z materiałami oraz decyzją na temat dalszego postępowania ze sprawcą (np. na temat sankcji). Warto, aby rodzice współpracowali ze szkołą w zakresie rozpoznawania sytuacji kryzysowej, aby stali się jej sojusznikami a nie przeciwnikami. Rodzice sprawcy powinni również zostać poinformowani, że rodzice ofiary mają prawo zgłosić sprawę na Policję.

Jeżeli sprawca pochodzi spoza szkoły, należy zapewnić bezpieczeństwo ofierze i poinformować ją (jej rodziców) o przysługujących jej prawach (np. zgłoszenie popełnienie przestępstwa na Policję). Jeśli sprawca jest z innej szkoły/placówki, należy rozważyć nawiązanie współpracy między placówkami i wspólnie rozwiązanie kryzysowej sytuacji.

6.1.1. Cyberprzemoc – procedury reagowania (ogólne).

Cyberprzemoc definiujemy jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych, głównie Internetu oraz telefonów komórkowych. Podstawowe formy zjawiska to:

- nękanie;
- straszenie;
- szantażowanie z użyciem sieci;
- publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci;
- podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.

Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, media społecznościowe, grupy dyskusyjne, SMS i MMS.

Przypadek cyberprzemocy może zostać ujawniony przez ofiarę, świadka (np. innego ucznia, nauczyciela, rodzica) lub osobę bliską ofierze (np. rodzice, rodzeństwo, przyjaciele). W każdym przypadku należy ze spokojem wysłuchać osoby zgłaszającej i okazać jej wsparcie. Podziękować za zaufanie i zgłoszenie tej sprawy.

Telefon zaufania dla dzieci i młodzieży – 116 111.

Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci – 800 100 100.

Sposób postępowania

1. Jeśli zgłaszającym jest ofiara cyberprzemocy, należy przede wszystkim okazać wsparcie, z zachowaniem jej podmiotowości i poszanowaniem jej uczuć. Potwierdzić, że ujawnienie przemocy jest dobrą decyzją. Taką rozmowę należy przeprowadzić w miejscu bezpiecznym, zapewniającym ofierze intymność. Nie należy podejmować kroków, które mogłyby prowadzić do powtórnej wiktyimizacji czy wzbudzić podejrzenia sprawcy (np. wywoływać ucznia z lekcji do dyrekcji);
2. Jeśli osobą zgłaszającą nie jest ofiara, na początku prosimy o opis sytuacji, także z zachowaniem podmiotowości i poszanowaniem uczuć osoby zgłaszającej (np. strach przed byciem donosicielem, obawa o własne bezpieczeństwo);
3. W każdej sytuacji w trakcie ustalania okoliczności trzeba ustalić charakter zdarzenia (rozmiar i rangę szkody, jednorazowość lub powtarzalność);
4. Realizując procedurę, należy unikać działań, które mogłyby wtórnie stygmatyzować ofiarę lub sprawcę, jak wywoływanie uczniów z lekcji, konfrontowanie ofiary i sprawcy, niewspółmierna kara, wytykanie palcami etc. Trzeba dokonać oceny, czy zdarzenie wyczerpuje znamiona cyberprzemocy, czy jest np. niezbyt udanym żartem (wtedy trzeba podjąć działania profilaktyczne mające na celu niedopuszczenie do eskalacji tego typu zachowań w stronę cyberprzemocy);
5. Należy zabezpieczyć wszystkie dowody związane z aktem cyberprzemocy (np. zrobić kopię materiałów, zanotować datę i czas otrzymania materiałów, dane nadawcy, adresy stron www, historię połączeń etc.). W trakcie zbierania materiałów należy zadbać o bezpieczeństwo osób zaangażowanych w problem. Identyfikacja sprawcy lub sprawców często jest możliwa dzięki zebranych materiałom – wynikom rozmów z osobą zgłaszającą, z ofiarą, analizie zebranych materiałów. Ofiara często domyśla się, kto stosuje wobec niego cyberprzemoc;
6. Jeśli ustalenie sprawcy nie jest możliwe, a w ocenie kadry pedagogicznej jest to konieczne, należy skontaktować się z policją. Bezwzględnie należy zgłosić rozpowszechnianie nagich zdjęć osób poniżej 18. roku życia (art. 202 par. 3 KK);
7. Gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły, pedagog szkolny powinien przeprowadzić z nim rozmowę o jego zachowaniu. Rozmowa taka ma służyć ustaleniu okoliczności zdarzenia, jego wspólnej analizie (w tym np. przyjrzeniu się przyczynom), a także próbie rozwiązania sytuacji konfliktowej (w tym sposobów zadośćuczynienia ofiarom cyberprzemocy);
8. Cyberprzemoc powinna podlegać sankcjom określonym w wewnętrznych przepisach szkoły (m.in. w statucie, kontrakcie, regulaminie). Szkoła może tu stosować konsekwencje przewidziane dla sytuacji „tradycyjnej” przemocy. Warto jednak rozszerzyć repertuar dostępnych środków, np. o czasowy zakaz korzystania ze szkolnej pracowni komputerowej w czasie wolnym i przynoszenia do szkoły akcesoriów elektronicznych (PSP, mp3) itp.

9. W pierwszej kolejności należy udzielić wsparcia ofierze. Musi się ona czuć bezpieczna i zaopiekowana przez dorosłych. Na poczucie bezpieczeństwa dziecka wpływa wiedza, że szkoła podejmuje kroki w celu rozwiązania problemu;
10. Podczas rozmowy z uczniem – ofiarą cyberprzemocy – należy zapewnić go, że nie jest winny zaistniałej sytuacji oraz że nikt nie ma prawa zachowywać się w ten sposób wobec niego, a także podkreślić, że dobrze zrobił ujawniając sytuację. Należy okazać zrozumienie dla jego uczuć, w tym trudności z ujawnieniem okoliczności wydarzenia, strachu, wstydu. Trzeba podkreślić, że szkoła nie toleruje przemocy i że zostaną podjęte odpowiednie procedury interwencyjne. Należy poinformować ucznia o krokach, jakie może podjąć szkoła i sposobach, w jaki może zapewnić mu bezpieczeństwo;
11. Należy pomóc ofierze (rodzicom ofiary) w zabezpieczeniu dowodów (to może być dla niej zadanie trudne zarówno ze względów technicznych, jak i emocjonalnych), zerwaniu kontaktu ze sprawcą, zadbaniu o podstawowe zasady bezpieczeństwa on-line (np. nieudostępnianie swoich danych kontaktowych, kształtowanie swojego wizerunku);
12. Pomoc ofierze nie może kończyć się w momencie zakończenia procedury. Warto monitorować sytuację, „czuwać” nad jej bezpieczeństwem, np. zwracać uwagę, czy nie są podejmowane wobec niej dalsze działania przemocowe, obserwować, jak sobie radzi w grupie po ujawnionym incydencie cyberprzemocy;
13. W działaniu wobec ofiary należy także włączyć rodziców lub opiekunów ofiary. Trzeba na bieżąco ich informować o sytuacji, pamiętając przy tym o podmiotowym traktowaniu dziecka – mówiąc mu o tym i starając się uzyskać jego akceptację dla udziału rodziców. Jeśli dziecko nie wyraża zgody, należy omówić z nim jego obawy, a jeśli to nie pomaga, powołać się na obowiązujące nas zasady i przekazać informację rodzicom.
14. W trakcie rozmowy z dzieckiem i/lub jego rodzicami lub opiekunami prawnymi, jeśli jest to wskazane, można zaproponować pomoc specjalisty (np. psychologa szkolnego, poradni psychologiczno-pedagogicznej) oraz przekazać informację o możliwości zgłoszenia sprawy policji;
15. Należy zadbać o bezpieczeństwo świadków zdarzenia, zwłaszcza, jeśli byli oni osobami ujawniającymi cyberprzemoc. W trakcie rozmowy ze świadkami należy okazać zrozumienie i empatię dla ich uczuć – obawy przed przypięciem łatki „donosiciela”, strachu przed staniem się kolejną ofiarą sprawcy itp.;
16. Samo wystąpienie zjawiska cyberprzemocy nie jest jednoznaczne z koniecznością zaangażowania policji i sądu rodzinnego – procedura powinna umożliwiać rozwiązanie sytuacji problemowej na poziomie pracy wychowawczej szkoły;
17. Szkoła powinna powiadomić odpowiednie służby (np. sąd rodzinny), gdy wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze (rozmowa z rodzicami, konsekwencje z statutu i/lub regulaminu wobec ucznia) i interwencje pedagogiczne, a ich zastosowanie nie przynosi pożądanych rezultatów (np. nie ma zmian postawy ucznia);
18. Kontakt z policją wymagają wszelkie sytuacje, w których zostało naruszone prawo (np. groźby karalne, świadome publikowanie nielegalnych treści, rozpowszechnianie nagich zdjęć z udziałem małoletnich). Za zgłoszenie powinien odpowiadać dyrektor szkoły;
19. Kontakt z dostawcą usługi może być wskazany w celu usunięcia z sieci kompromitujących lub krzywdzących materiałów. Do podjęcia takiego działania stymuluje administratora serwisu art. 14 Ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. z 2019 r. poz. 123).

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny, Statut szkoły, Regulamin szkoły

6.1.2. Cyberprzemoc – procedury reagowania (szczegółowe).

1. Ustalenie okoliczności zdarzenia:

- uczeń ofiara lub świadek cyberprzemocy informuje wychowawcę lub pedagoga, psychologa szkolnego lub dyrektora szkoły o wystąpieniu takiego zjawiska;
- pedagog/ psycholog i Dyrektor szkoły ustalają okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków, przeprowadzają rozmowę z ofiarą, świadkami i sprawcami incydentu. Nie wolno konfrontować sprawcy z ofiarą!

2. Zabezpieczenie dowodów:

- Dyrektor i nauczyciel informatyki powinien zarejestrować, kiedy otrzymał dowody, ich treść, adres mail, nr telefonu, adres strony internetowej, na której pojawiły się szkodliwe treści.

3. Dowody cyberprzemocy można zarejestrować w następujący sposób:

- telefon komórkowy – zapisać nagrania tekstowe, jak i zdjęcia, nagrania z dyktafon, czy filmy;
- komunikatory - rozmowę można skopiować do edytora tekstowego i skopiować;
- stronę www zapisać poprzez naciśnięcia klawisza CTRL i Print Screen, a następnie wkleić w dokument WORD i email trzeba zapisać całą wiadomość.

4. Działania wobec sprawcy cyberprzemocy:

a) przeprowadzenie rozmowy z uczniem – sprawcą o jego zachowaniu:

- celem rozmowy powinno być ustalenie okoliczności zdarzenia, wspólne zastanowienie się nad jego przyczynami i próbowanie rozwiązania sytuacji konfliktowej;
- sprawca powinien dostać jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy;
- sprawca powinien zostać zobowiązany do usunięcia szkodliwych materiałów z sieci;
- ważne jest znalezienie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary cyberprzemocy;
- jeżeli jest kilku sprawców rozmawiać z każdym z osobna, nie konfrontować sprawcy z ofiarą;

b) powiadomienie rodziców ofiary, sprawcy i świadków i omówienie z nimi zachowania dziecka:

- rodzic ofiary, sprawcy czy świadka powinien być powiadomiony o zdarzeniu, zapoznać się z dowodami i decyzją w sprawie dalszego postępowania podjętych przez szkołę środków wobec ich dziecka;
- pedagog/psycholog i Dyrektor, rodzic podpisuje z uczniem *Kontrakt* określający zobowiązania ucznia, rodziców i przedstawicieli szkoły oraz konsekwencje wynikające z nieprzestrzegania treści KONTRAKTU.

c) objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną sprawcy, ofiary i świadków:

- pomoc ta może być udzielona przez pedagoga / psychologa szkolnego we współpracy z wychowawcą;
- w szczególnym przypadku może być konieczność skierowania na terapię.

5. Notatka służbowa. Pedagog / psycholog zobowiązany jest do sporządzenia notatki służbowej z rozmów ze sprawcą, poszkodowanymi, ich rodzicami oraz świadkami zdarzenia.

6. Zawiadomienie policji, kuratora lub sądu.

W przypadku drastycznych aktów cyberprzemocy Dyrektor szkoły razem z pedagogiem / psychologiem podejmuje decyzję o zawiadomieniu policji lub innych instytucji, które prowadzą dalsze działania.

6.2. Dostęp do treści szkodliwych, niepożądanych, nielegalnych – procedura reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Zagrożenie łatwym dostępem do treści szkodliwych, niedozwolonych, nielegalnych i niebezpiecznych dla zdrowia (pornografia, treści obrazujące przemoc i promujące działania szkodliwe dla zdrowia i życia dzieci, popularyzujące ideologię faszystowską i działalność niezgodną z prawem, nawoływanie do samookaleczeń i samobójstw, korzystanie z narkotyków; niebezpieczeństwo werbunku dzieci i młodzieży do organizacji nielegalnych i terrorystycznych).

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. Reakcja szkoły w przypadku pozyskania wiedzy o wystąpieniu zagrożenia będzie zależna od tego, czy: (1) treści te można bezpośrednio powiązać z uczniami danej szkoły, czy też (2) treści nielegalne lub szkodliwe nie mają związku z uczniami danej szkoły, lecz wymagają kontaktu szkoły z odpowiednimi służbami;
2. W pierwszej kolejności należy zabezpieczyć dowody w formie elektronicznej (pliki z treściami niedozwolonymi, zapisy rozmów w komunikatorach, e-maile, zrzuty ekranu), znalezione w Internecie lub komputerze dziecka. Zabezpieczenie dowodów jest zadaniem rodziców lub opiekunów prawnych dziecka, w czynnościach tych może wspomagać ich przedstawiciel szkoły posiadający odpowiednie kompetencje techniczne. W przypadku sytuacji (1) rozwiązanie leży po stronie szkoły, zaś (2) należy rozważyć zgłoszenie incydentu na Policję oraz zgłosić go do serwisu dyzurnet.pl;
3. W identyfikacji sprawców kluczowe znaczenie odgrywać będą zgromadzone dowody. W procesie udostępniania nielegalnych i szkodliwych treści małoletnim występują na ogół: twórca treści (np. pornografia) oraz osoby, które udostępniły je dziecku. Często osobami tymi są rówieśnicy - uczniowie tej samej szkoły czy klasy, dzieci sąsiadów. Konieczne jest poinformowanie wszystkich rodziców lub opiekunów dzieci uczestniczących w zdarzeniu o sytuacji i roli ich dzieci;

4. W przypadku udostępniania (szerowania, dzielenia się) treści opisanych wcześniej jako szkodliwych/niedozwolonych/nielegalnych i niebezpiecznych dla zdrowia przez ucznia należy przeprowadzić z nim rozmowę na temat jego postępowania i w jej trakcie uzmysłwić mu szkodliwość prowadzonych przez niego działań. Działania szkoły powinny koncentrować się jednak na aktywnościach wychowawczych. W przypadku upowszechniania przez sprawców treści nielegalnych (np. pornografii dziecięcej) należy złożyć zawiadomienie o zdarzeniu na Policję;
5. Dzieci - ofiary i świadków zdarzenia - należy od pierwszego etapu interwencji - otoczyć opieką psychologiczno-pedagogiczną. Rozmowa z dzieckiem powinna się odbywać w warunkach jego komfortu psychicznego, z poszanowaniem poufności i podmiotowości ucznia ze względu na fakt, iż kontakt z treściami nielegalnymi może mieć bardzo szkodliwy wpływ na jego psychikę. W jej trakcie należy ustalić okoliczności uzyskania przez ofiarę dostępu do ww. treści;
6. Należy koniecznie powiadomić ich rodziców lub opiekunów prawnych o zdarzeniu i uzgodnić z nimi podejmowane działania i formy wsparcia dziecka;
7. Działania szkoły w takich przypadkach powinna cechować poufność i empatia w kontaktach z wszystkimi uczestnikami zdarzenia oraz udzielającymi wsparcia;
8. W przypadku kontaktu dziecka z treściami szkodliwymi należy dokładnie zbadać sposób, w jaki nastąpił kontakt dziecka z nimi. Poszukiwanie przez dziecko tego typu treści w sieci lub podsuwanie ich dziecku przez innych może być oznaką niepokojących incydentów ze świata rzeczywistego. Np. kontakty z osobami handlującymi narkotykami, czy proces rekrutacji do sekty lub innej niebezpiecznej grupy;
9. W przypadku, gdy informacja na temat zdarzenia dotrze do środowiska rówieśniczego ofiary - w klasie, czy szkole, wskazane jest podjęcie działań edukacyjnych i wychowawczych.
10. W przypadku naruszenia prawa np. rozpowszechniania materiałów pornograficznych z udziałem nieletniego lub prób uwiedzenia małoletniego w wieku do 15 lat przez osobę dorosłą należy - w porozumieniu z rodzicami dziecka niezwłocznie powiadomić Policję;
11. Kontakt z treściami szkodliwymi lub niebezpiecznymi może wywołać potrzebę skorzystania przez ofiarę ze specjalistycznej opieki psychologicznej. Decyzja o takim kontakcie i skierowaniu na terapię musi zostać podjęta w porozumieniu z rodzicami/opiekunami prawnymi dziecka.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny, Statut szkoły, Regulamin szkoły

Zgłaszanie nielegalnych treści:

dyzurnet@dyzurnet.pl tel. 801 615 005, Policja 997

6.3. Naruszenia prywatności dotyczące nieodpowiedniego bądź niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych lub wizerunku dziecka i pracownika szkoły – procedura reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Zagrożenie to polega na naruszaniu prywatności dziecka lub pracownika szkoły poprzez nieodpowiednie lub niezgodne z prawem wykorzystanie danych osobowych lub wizerunku dziecka i pracownika szkoły. Należy zwrócić uwagę, iż podszywanie się pod inną osobę, wykorzystywanie jej wizerunku lub danych osobowych w celu wyrządzenia jej szkody osobistej lub majątkowej jest w świetle polskiego prawa przestępstwem. Najczęstszymi formami wyłudzenia lub kradzieży danych jest przejęcie profilu na portalu społecznościowym w celu dyskredytacji lub naruszenia dobrego wizerunku ofiary (np. publikacja zdjęć intymnych bądź montowanych), szantażu (w celu uzyskania korzyści finansowych w zamian za niepublikowanie zdjęć bądź treści naruszających dobry wizerunek ofiary), dokonania zakupów i innych transakcji finansowych (np. w sklepach internetowych na koszt ofiary) lub uzyskania korzyści (np. usługi Premium SMS). Często naruszenia prywatności łączy się z cyberprzemocą.

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. Gdy sprawcą jest uczeń - kolega ofiary ze szkoły czy klasy, uczniowie lub rodzice winni skontaktować się z dyrektorem szkoły, wychowawcą lub Szkolnym Mentorem Bezpieczeństwa Cyfrowego. W przypadku, gdy do naruszenia prywatności poprzez kradzież, wyłudzenie danych osobowych wykorzystanie wizerunku dziecka dochodzi ze strony dorosłych osób trzecich, rodzice winni skontaktować się bezpośrednio z Policją i powiadomić o tym szkołę (zgodnie z Kodeksem Karnym ściganie następuje tu na wniosek pokrzywdzonego). Istotnie dla ścigania sprawcy będzie uzyskanie dowodów, że sprawca zmierzał do wyrządzenia ofierze szkody majątkowej lub osobistej. Samo podszywanie się od ofiar nie jest karalne;
2. W pierwszej kolejności należy zabezpieczyć dowody nieodpowiedniego lub niezgodnego z prawem działania - w formie elektronicznej (e-mail, zrzut ekranu, konwersacja w komunikatorze lub sms). Równolegle należy dokonać zmian tych danych identyfikujących, które zależą od ofiary, tj. haseł i loginów lub kodów dostępu do platform i portali internetowych, tak aby uniemożliwić kontynuację procederu naruszania prywatności - w działaniu tym ucznia i/lub jego rodzica/opiekuna prawnego powinien wspierać Szkolny Mentor Bezpieczeństwa Cyfrowego;
3. Jeśli wykradzione dane zostały wykorzystane w celu naruszenia dobrego wizerunku ofiary, bądź w innych celach niezgodnych z prawem należy dążyć do wyjaśnienia tych działań i usunięcia ich skutków, także tych widocznych w Internecie. Likwidacja stron internetowych czy profili w portalach społecznościowych, która wymagać będzie interwencji w zebrane dowody musi

odbywać się za zgodą Policji (o ile została powiadomiona). Szczególnej uwagi wymagają incydenty kradzieży tożsamości w celu posłużenia się nią np. podczas zakupów towarów online lub dokonania transakcji finansowych. W tym przypadku należy skontaktować się ze sklepem lub pożyczkodawcą i wyjaśnić charakter zdarzenia;

4. W przypadku, gdy dowody jasno wskazują na konkretnego sprawcę, oraz na spełnianie przesłanki, iż sprawca zmierzał do wyrządzenia ofierze szkody majątkowej lub osobistej należy je zabezpieczyć i przekazać Policji. W przypadku, gdy trudno to ustalić, identyfikacji dokonać winna Policja;
5. W przypadku znanego sprawcy, który jednak nie działał z powyższych pobudek, szkoła powinna dążyć do rozwiązania problemu w ramach działań wychowawczo-edukacyjnych uzgodnionych z rodzicami;
6. Gdy sprawcą incydentu jest uczeń szkoły, należy wobec niego - w porozumieniu z rodzicami podjąć działania wychowawcze, zmierzające do uświadomienia nieodpowiedniego i nielegalnego charakteru czynów, jakich dokonał. Jednym z elementów takich działań powinny być przeprosiny złożone osobie poszkodowanej;
7. Celem takich działań winno być nie tylko nabycie odpowiedniej wiedzy przez ucznia na temat wagi poszanowania prywatności w codziennym życiu, ale trwała zmiana jego postawy na akceptującą szacunek dla wizerunku i prywatności. Działania takie szkoła winna podjąć niezależnie od powiadomienia Policji/sądu rodzinnego;
8. Dyrekcja szkoły winna podjąć decyzję w sprawie powiadomienia o incydencie Policji, biorąc pod uwagę wiek sprawcy, jego dotychczasowe zachowanie, postawę po odkryciu incydentu oraz opinie wychowawcy i pedagoga. Przez podjęciem decyzji o zgłoszeniu incydentu na Policję należy rozważyć, czy istnieją dowody, iż uczeń - sprawca zmierzał do wyrządzenia ofierze szkody majątkowej lub osobistej. W takim przypadku dobrym rozwiązaniem jest uzyskanie interpretacji prawnej adwokata lub radcy prawnego;
9. Ofiary incydentów zdarzenia należy otoczyć - w porozumieniu z rodzicami/opiekunami prawnymi opieką pedagogiczno-psychologiczną i powiadomić o działaniach podjętych w celu usunięcia skutków działania sprawcy (np. usunięcia z Internetu intymnych zdjęć ofiary, zablokowanie dostępu do konta w portalu społecznościowym). Jeśli kradzież tożsamości, bądź naruszenie dobrego wizerunku ofiary jest znane tylko jej i rodzicom, szkoła winna zapewnić poufność działań, tak aby informacje narażające ofiarę na naruszenie wizerunku nie były rozpowszechniane;
10. Gdy kradzież tożsamości, bądź naruszenie dobrego wizerunku ofiary jest znane szerszemu gronu uczniów szkoły, należy podjąć wobec nich działania wychowawcze, zwracające uwagę na negatywną ocenę naruszenia wizerunku ucznia - koleżanki lub kolegi oraz ryzyko penalizacji;
11. Gdy naruszenie prywatności, czy wyłudzenie lub kradzież tożsamości skutkują wyrządzeniem ofierze szkody majątkowej lub osobistej, rodzice dzieci winni o nim powiadomić Policję;

12. W przypadku konieczności podejmowania dalszych działań pomocowych wobec ofiary, można skierować ucznia, za zgodą i we współpracy z rodzicami, do placówki specjalistycznej, np. terapeutycznej.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny (art. 190a par.2)

6.4. Zagrożenia dla zdrowia dzieci w związku z nadmiernym korzystaniem z Internetu – procedura reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Infoholizm (siecioholizm) - nadmierne, obejmujące niekiedy niemal całą dobę korzystanie z zasobów Internetu i gier komputerowych (najczęściej sieciowych) i portali społecznościowych przez dzieci. Jego negatywne efekty polegają na pogarszaniu się stanu zdrowia fizycznego (np. choroby oczu, padaczka ekranowa, choroby kręgosłupa) i psychicznego (irytacja, rozdrażnienie, spadek sprawności psychofizycznej, a nawet depresja), zaniedbywaniu codziennych czynności, oraz osłabianiu relacji rodzinnych i społecznych.

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. Infoholizm stwierdza najczęściej rodzic lub opiekun prawny dziecka. W przypadku konieczności podejmowania dalszych działań pomocowych można skierować ucznia, za zgodą i we współpracy z rodzicami, do placówki specjalistycznej, np. terapeutycznej. Kluczowe są tutaj pozostałe objawy wskazane wyżej. Nauczyciele w szkole także powinni zainteresować się przypadkami dzieci nieangażujących się w życie klasy, a poświęcającymi wolne chwile na kontakt online lub przychodzącymi do szkoły po nieprzespanej nocy. Rzadziej zgłoszeń można się spodziewać od rówieśników dziecka nadmiernie korzystającego z sieci;
2. Reakcja szkoły powinna polegać w pierwszych krokach na ustaleniu skutków zdrowotnych i psychicznych, jakie nadmierne korzystanie z zasobów Internetu wywołało u dziecka (np. gorsze oceny w nauce, niedosypianie, niedojadanie, rezygnacja z dawnych zainteresowań, załamanie się relacji z rodziną czy rówieśnikami). Celem tych ustaleń jest wybór odpowiedniej ścieżki rozwiązywania problemu - z udziałem specjalistów (lekarzy, terapeutów) lub bez - wyłącznie w szkole. W początkowej fazie popadania w uzależnienie do Internetu należy koncentrować się na wsparciu udzielonym w rodzinie i w szkole (psycholog/pedagog szkolny, wychowawca);
3. Osoba, której problem dotyczy, powinna zostać otoczona indywidualizowaną opieką przez pedagoga/psychologa szkolnego. Pierwszym jej etapem będzie rozmowa (rozmowy) ze specjalistą, która

pozwole zdiagnozować poziom zagrożenia, określić przyczyny popadnięcia w nałóg (np. sytuacja domowa, brak sukcesów edukacyjnych w szkole, izolacja w środowisku rówieśniczym) i ukazać specyfikę przypadku. Każde dziecko, u którego podejrzewa się nałóg korzystania z Internetu powinno zostać profesjonalnie zdiagnozowane przez psychologa szkolnego. Czasem warto w tym zakresie skorzystać z pomocy poradni psychologiczno-pedagogicznej;

4. Dziecku w trakcie wsparcia należy zapewnić komfort psychiczny - o jego sytuacji i specyfice uwarunkowań osobistych muszą zostać powiadomieni wszyscy uczący go i oceniający nauczyciele;
5. O ile nie wiedzą o problemie swojego dziecka, niezbędne jest powiadomienie rodziców lub opiekunów prawnych dziecka i omówienie z nimi wspólnych rozwiązań. Tylko synergiczne współdziałanie rodziców i szkoły może zagwarantować powodzenie podejmowanych działań wspierających dziecko;
6. Jeśli świadkami problemu są rówieśnicy dziecka, należy im w rozmowie zwrócić uwagę na negatywne aspekty nadmiernego korzystania z zasobów Internetu oraz zaapelować o codzienne wsparcie dziecka dotkniętego problemem, a także o informowanie wychowawcy w przypadku wystąpienia kolejnych przypadków u innych dzieci;
7. W przypadku zdiagnozowania przez psychologa zaawansowanego uzależnienia od korzystania z zasobów Internetu dziecko powinno zostać skierowane przez szkołę, w bliskiej współpracy z rodzicami, do placówki specjalistycznej oferującej program terapeutyczny z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom. W części przypadków może się okazać konieczna diagnoza i terapia lekarska.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Ustawa z 14 grudnia 2016r. - Prawo oświatowe.

6.5. Nawiązywanie niebezpiecznych kontaktów w Internecie – uwodzenie, zagrożenie pedofilią – procedura reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Zagrożenie obejmuje kontakty osób dorosłych z małoletnimi w celu zainicjowania znajomości prowadzących do wyłudzenia poufnych informacji, nawiązania kontaktów seksualnych, skłonienie dziecka do zachowań niebezpiecznych dla jego zdrowia i życia lub wyłudzenia własności (np. danych, pieniędzy, cennych przedmiotów rodzinnych).

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. Osobami najczęściej zgłaszającymi omawiany problem są rodzice/opiekunowie prawni dziecka lub osoby zajmujące się „poszukiwaniem pedofili”. W pierwszym przypadku informacja trafia najpierw do szkół, w drugim - na Policję. Zdarza się że informacja uzyskiwana jest ze środowiska rówieśników ofiary;
2. Kluczowe znaczenie w działaniach szkoły ma czas reakcji - szybkość przeciwdziałania zagrożeniu ze względu na niezwykle szkodliwe konsekwencje realizacji kontaktu online, przeradzającego się w zachowania w świecie rzeczywistym: uwiedzenie i wykorzystanie seksualne, kidnaping, a także wyłudzenie pieniędzy czy przedmiotów dużej wartości. W przypadkach niebezpiecznych kontaktów inicjowanych w Internecie może dochodzić do zagrożenia życia i zdrowia dziecka, szantażu i przymusu realizacji czynności seksualnych;
3. Należy zidentyfikować i zabezpieczyć w szkole, w formie elektronicznej dowody działania dorosłego sprawcy uwiedzenia (zapisy rozmów w komunikatorach, na portalach społecznościowych; zrzuty ekranowe, zdjęcia, wiadomości e-mail). Jednocześnie - bezzwłocznie - należy dokonać zawiadomienia na Policji o wystąpieniu zdarzenia;
4. Ze względu na bezpieczeństwo nie należy podejmować samodzielnych działań w celu dotarcia do sprawcy, lecz udzielać wszelkiego możliwego wsparcia organom ścigania, m.in. zabezpieczyć i przekazać zebrane dowody. Identyfikacja sprawcy wykracza poza kompetencje i możliwości szkoły w większości przypadków uwodzenia przez Internet;
5. Nie należy podejmować aktywności zmierzających bezpośrednio do kontaktu ze sprawcą. Zadaniem szkoły jest zebranie dowodów i opieka nad ofiarą i ew. świadkami;
6. W każdym przypadku próby nawiązania niebezpiecznego kontaktu - np. w celu werbunku do sekty lub grupy promującej niebezpieczne zachowania, a także werbunku do grupy terrorystycznej należy przede wszystkim zapewnić ofierze opiekę psychologiczną i poczucie bezpieczeństwa. Podobne wsparcie winno być udzielone w przypadku zaobserwowania antyzdrowotnych i zagrażających życiu zachowań uczniów (samookaleczenia, zażywanie substancji psychoaktywnych), bowiem zachowania te mogą być inicjowane i wzmacniane poprzez kontakty w Internecie. O możliwym związku takich zachowań dzieci z inspiracją w Internecie należy powiadomić rodziców.
7. Pierwszą czynnością w ramach reakcji na zagrożenie jest otoczenie ofiary pomocą psychologiczno-pedagogiczną we współpracy szkoły z rodzicami/opiekunami prawnymi. W trakcie rozmowy z dzieckiem prowadzonej w warunkach komfortu psychicznego przez wychowawcę/pedagoga/psychologa/osobę ze szkoły, do której dziecko ma szczególne zaufanie, należy uzyskać wszelkie możliwe informacje o sprawcy i przekazać je Policji. Należy upewnić się, że kontakt ofiary ze sprawcą został przerwany, a dziecko odzyskało poczucie

bezpieczeństwa. Towarzyszyć temu powinna analiza sytuacji domowej (rodzinnej) dziecka, w której tkwić może źródło poszukiwania kontaktów w Internecie. Dziecku należy udzielić profesjonalnej opieki terapeutycznej i/lub lekarskiej;

8. Wszelkie działania szkoły wobec dziecka winny być uzgadniane z rodzicami/opiekunami prawnymi i inicjowanie za ich zgodą;
9. Jeśli zgłaszający zagrożenie był rówieśnik ofiary, należy również objąć go opieką psychologiczną, pozytywnie wzmacniając jego reakcję na zdarzenie;
10. W przypadkach naruszenia prawa - szczególnie w przypadku uwiedzenia dziecka do lat 15 - obowiązkiem szkoły jest powiadomienie Policji lub sądu rodzinnego;
11. W przypadkach uwiedzenia nieletnich przez osoby dorosłe rekomenduje się - w porozumieniu z rodzicami/opiekunami prawnymi - skierowanie ofiary na terapię do placówki specjalistycznej opieki psychologicznej;

Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży - 116 111

Telefon dla Rodziców i Nauczycieli w sprawie Bezpieczeństwa Dzieci - 800100 100

Zgłaszanie nielegalnych treści: Dyżurnet, dyzurnet.pl

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny art. 200, 200a par.1 i 2, art. 286 par.1

6.6. Seksting, prowokacyjne zachowania i aktywność seksualna jako źródła dochodu osób nieletnich – procedura reagowania.

Seksting to przesyłanie drogą elektroniczną w formie wiadomości MMS lub publikowanie np. w portalach (społecznościowych) prywatnych treści, głównie zdjęć, o kontekście seksualnym, erotycznym i intymnym.

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. Zgłoszeń przypadków sekstingu dokonują głównie rodzice lub opiekunowie prawni dziecka - ofiary. Czasami informacja dociera do szkoły bezpośrednio od jej samej lub z grona bliskich znajomych dziecka. W rzadkich wypadkach nauczyciele i inni pracownicy szkoły sami identyfikują takie zdarzenia w sieci. Delikatny charakter sprawy, a także potencjalna penalizacja wymagają zachowania daleko posuniętej dyskrecji i profesjonalnej reakcji. Czasami zgłoszenia dokonują ofiary lub osoby je znające;
2. Wyróżniamy 3 podstawowe rodzaje sekstingu, które skutkują koniecznością realizacji zmodyfikowanych procedur reagowania:

Rodzaj 1. Wymiana materiałów o charakterze seksualnym następuje tylko w ramach związku między dwojgiem rówieśników. Materiały nie uległy rozprzestrzenieniu dalej.

Rodzaj 2. Materiały o charakterze seksualnym zostały rozesłane większej liczbie osób, jednak nie dochodzi do cyberprzemocy na tym tle. Młodzież traktuje materiał jako formę wyrażenia siebie.

Rodzaj 3. Materiały zostały rozesłane większej liczbie osób w celu upokorzenia osoby na nich zaprezentowanej - lub zostają rozpowszechnione omyłkowo, jednak są zastosowane jako narzędzie cyberprzemocy;

3. Identyfikacja sprawcy będzie możliwa przede wszystkim dzięki zabezpieczeniu dowodów - przesyłanych zdjęć, czy zrzutów ekranów portali, w których opublikowano zdjęcie(-a). Jako, że seksting jest karalny, skrupulatność i wiarygodność dokumentacji ma duże znaczenie. Należy przy tym przestrzegać zasad dyskrecji, szczególnie w środowisku rówieśniczym ofiary;
4. Zidentyfikowani małoletni sprawcy sekstingu winni zostać wezwani do dyrekcji szkoły, gdzie zostaną im przedstawione dowody ich aktywności. Niezależnie od zakresu negatywnych zachowań i działań wszyscy sprawcy powinni otrzymać wsparcie pedagogiczne i psychologiczne. Konieczne są także rozmowy ze sprawcami w obecności ich rodziców zaproszonych do szkoły;
5. **Rodzaj 1.** Dalsze działania poza zapewnieniem wsparcia i opieki psychologiczno-pedagogicznej nie są konieczne, jednak istotne jest poczucie sprawców zdarzenia, że dalsze rozpowszechnianie materiałów może być nielegalne i będzie miało ostrzejsze konsekwencje, w tym prawne;
6. **Rodzaj 2.** Niektóre z tego typu materiałów mogą zostać uznane za pornograficzne, w takim wypadku na dyrektorze placówki ciąży obowiązek zgłoszenia incydentu na Policję. Rozpowszechnianie materiałów pornograficznych z udziałem nieletnich jest przestępstwem ściganym z urzędu (par.2020 Kodeksu Karnego), dlatego też dyrektor placówki jest zobowiązany do zgłoszenia incydentu na Policję i/lub do sądu rodzinnego. Wszelkie działania wobec sprawców incydentu powinny być podejmowane w porozumieniu z ich rodzicami lub opiekunami prawnymi;
7. **Rodzaj 3.** Niektóre z tego typu materiałów mogą zostać uznane za pornograficzne - konieczne zgłoszenie takiego przypadku na Policję. W sytuacji zaistnienia znamion cyberprzemocy, należy dodatkowo zastosować procedurę: Cyberprzemoc. Decyzja o ewentualnym poinformowaniu opiekunów powinna być podejmowana przez pedagoga/psychologa, biorącego pod uwagę dobro małoletnich, w zależności od charakteru sytuacji;
8. Pierwszą reakcją szkoły i rodziców, obok dokumentacji dowodów, winno być otoczenie wszechstronną, dyskretną opieką psychologiczno-pedagogiczną ofiary oraz zaproponowanie odpowiednich działań wychowawczych, w przypadku upublicznienia przypadku sekstingu w środowisku rówieśniczym. Rozmowa na temat identyfikacji potencjalnego sprawcy powinna być realizowana w warunkach komfortu psychicznego dla dziecka - ofiary sekstingu, z szacunkiem dla jego indywidualności i przeżytego o stresu;

9. Jeśli przypadek sekstingu zostanie upowszechniony w środowisku rówieśniczym - np. poprzez przesłanie MMS do uczniów tej samej szkoły lub publikację w portalu społecznościowym, należy podjąć działania wychowawcze, uświadamiające negatywne aspekty moralne sekstingu oraz narażania się na dotkliwe kary;
10. W przypadku publikacji lub upowszechniania zdjęć o charakterze pornografii dziecięcej (co jest wykroczeniem ściganym z urzędu) kierownictwo szkoły jest zobowiązane do powiadomienia o tym zdarzeniu Policji lub sądu rodzinnego;
11. Kontakt ofiar z placówkami specjalistycznymi może okazać się konieczny w indywidualnych przypadkach. O skierowaniu do nich decyzję powinien podjąć psycholog/pedagog szkolny wspólnie z rodzicami/opiekunami prawnymi ofiary.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny (art. 191a i 202)

6.7. Bezkrytyczna wiara w treści zamieszczone w Internecie, nieumiejętność odróżnienia treści prawdziwych od nieprawdziwych, szkodliwość reklam – procedury reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Brak umiejętności odróżniania informacji prawdziwych od nieprawdziwych publikowanych w Internecie, bezkrytyczne uznawanie za prawdę też publikowanych w forach internetowych, kierowanie się informacjami zawartymi w reklamach. Taka postawa dzieci prowadzić może do zagrożeń życia i zdrowia (np. stosowania wyniszczającej diety, samookaleczeń), skutkować rozczarowaniami i porażkami życiowymi (w efekcie korzystania z fałszywych informacji), utrudniać lub uniemożliwiać osiągnięcie dobrych wyników w edukacji (korzystanie z upraszczających i zawężających temat „ściągi” i „byków”), a także utrwalenie się u ucznia ambiwalentnych postaw moralnych.

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. Uczniowie nie umiejący odróżniać prawdy od fałszu informacji publikowanych w Internecie winni być identyfikowani przez nauczycieli i wychowawców w trakcie lekcji wszystkich przedmiotów. Często taka postawa ujawnia się podczas przygotowania prac domowych i jest stosunkowo łatwa do zidentyfikowania przez oceniającego nauczyciela;
2. Posługiwanie się nieprawdziwymi informacjami zaczerpniętymi z Internetu w procesie dydaktycznym podczas lekcji lub w zadaniach domowych, każdorazowo winno być zauważone przez nauczyciela, przeanalizowane i sprostowane. Przypadki spektakularne powinny być archiwizowane przez nauczycieli i wykorzystywane podczas zajęć z edukacji medialnej (informacyjnej);

3. Wystarczającą reakcją jest opublikowanie sprostowania nieprawdziwych informacji i - w miarę możliwości rozpowszechnienie ich w Internecie, w portalach o zbliżonej tematyce;
4. Szkoła powinna prowadzić działania profilaktyczne - edukację medialną (informacyjną), zarówno w formie zajęć pozalekcyjnych, jak i w trakcie lekcji przedmiotów nieinformatycznych (np. historii, języka polskiego, wychowania w rodzinie) przez wszystkie lata nauki ucznia w szkole. Zajęcia w szkole mogą mieć charakter kilkuminutowych elementów edukacji medialnej wplecionej w lekcje o innej tematyce i/lub lekcji ukierunkowanych na zdobywanie przez dzieci i młodzież kompetencji medialnych.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Ustawa z 11 stycznia 2017r. - Prawo oświatowe.

6.8. Łamanie prawa autorskiego – procedura reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Ryzyko poniesienia odpowiedzialności cywilnej lub karnej z tytułu naruszenia prawa autorskiego albo negatywnych skutków pochopnego spełnienia nieuzasadnionych roszczeń (tzw. copyright trolling).

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. W zależności od okoliczności oraz zaawansowania problemu, w którym doszło do ujawnienia sprawy, zdarzenie może zostać zgłoszone w sposób nieformalny (ustnie, telefonicznie, pocztą elektroniczną, na zamkniętym lub publicznym forum internetowym, na piśmie w postaci wezwania podpisanego przez domniemanego uprawnionego lub jego pełnomocnika) lub formalny (w postaci doręczenia odpisu pozwu lub innego pisma urzędowego np. wezwania z Policji lub prokuratury). Przyjęcie zgłoszenia dokonanego w sposób nieformalny powinno zaowocować powstaniem bardziej formalnego śladu, w postaci np. notatki służbowej, zakomunikowania przełożonemu itd. w zależności od wagi sprawy;
2. Na wstępnym etapie należy przede wszystkim unikać wdawania się w argumentację, pochopnego przyznawania roszczeń lub spełniania żądań, piętnowania domniemych sprawców itd. bez ustalenia wszystkich okoliczności sprawy, w razie potrzeby w konsultacji z prawnikiem. Prawo autorskie jest regulacją skomplikowaną, a sądy decydują w sprawach o naruszenie praw autorskich często w bardzo odmienny sposób, dlatego w większości przypadków uzyskanie fachowej pomocy prawnej jest wysoce wskazane;
3. Najczęstszym przypadkiem, w którym szkoła może zetknąć się z problemem naruszenia praw autorskich jest użycie materiałów prawnie chronionych na

stronach Internetowych szkoły, poza zakresem dozwolonego użytku, przez jej pracowników bądź uczniów. W przypadku naruszeń dokonanych przez uczniów szkoła/placówka nie może występować w roli sędziego - dochodzenie roszczeń należy pozostawić osobom uprawnionym. Szkoła powinna na każdym etapie skupić się na swojej roli edukacyjno-wychowawczej poprzez organizację lekcji na temat praw autorskich, zwracając przy tym uwagę, że powinny one rzeczowo i konkretnie informować, jakie czyny są dozwolone, a jakie zabronione prawem;

4. Należy zebrać informacje przede wszystkim o:

- osobie dokonującej zgłoszenia, czy jest do tego uprawniona (czy faktycznie przysługują jej prawa autorskie do danego utworu, czy posiada ważne pełnomocnictwo itd.);
- wykorzystanym utworze (czy faktycznie jest chroniony przez prawo autorskie, w jakim zakresie został wykorzystany i czy zakres ten mieści się w zakresie posiadanych licencji lub dozwolonego użytku).

Należy sprawdzić, czy okoliczności podane w zgłoszeniu faktycznie miały miejsce i czy powoływane tam dowody nie zostały zmanipulowane;

- 5.** Dochodzenie naruszeń praw autorskich realizowane jest, co do zasady, z inicjatywy samego uprawnionego przed sądami, a w przypadku naruszeń stanowiących przestępstwo dodatkowo zaangażowane mogą być Policja i prokuratura. Szkoła nie powinna wyręczać tych organów w ich rolach ani też wkraczać w ich kompetencje. Szkoła powinna skupić się na swojej roli wychowawczej i edukacyjnej, wykorzystując otrzymanie zgłoszenia rzekomego naruszenia do przekazania zaangażowanym osobom (a być może wszystkim uczniom, nauczycielom i opiekunom) wiedzy na temat tego, jak faktycznie prawo reguluje tę konkretną sytuację;
- 6.** Zasadniczo o dochodzeniu roszczeń wobec sprawcy decyduje sam uprawniony (tzn. autor lub inna osoba, której przysługują prawa autorskie). Szkoła powinna natychmiast podjąć działania o charakterze edukacyjno-wychowawczym, polegające na obszernym wyjaśnieniu, na czym polegało naruszenie oraz przekazaniu wiedzy, jak do naruszeń nie dopuścić w przyszłości;
- 7.** Jeżeli osobą, której prawa autorskie naruszono, jest uczeń należy rozważyć możliwość wystąpienia w roli mediatora, aby stosownie do okoliczności ułatwić stronom ugodowe lub inne kompromisowe zakończenie powstałego sporu. Np. w przypadku, gdy ofiarą jest osoba ze szkoły, autorytet szkoły, gdy ofiarą jest osoba spoza szkoły, szkoła może pomóc sprawcy w doprowadzeniu do zaniechania naruszeń i naprawienia ich skutków bez niepotrzebnej eskalacji sporu;
- 8.** Stosownie do okoliczności, należy samodzielnie zebrać ich zeznania lub zadbać, aby zostały one zebrane przez uprawnione organy;
- 9.** Ponieważ, co do zasady dochodzenie roszczeń z tytułu naruszeń zależy od decyzji uprawnionego, to uprawniony musi samodzielnie zdecydować czy zawiadamiać Policję lub składać powództwo. Stosowanie do wskazanej wyżej roli mediatora, szkoła powinna zaangażować się natomiast przede wszystkim w ułatwianie zakończenia sporu bez takiej eskalacji;

10. Warto rozważyć zorganizowanie szkoleń lub warsztatów z zakresu prawa autorskiego w Internecie dla wszystkich zainteresowanych osób w szkole;
11. Zależnie od okoliczności, może być wskazana asysta sprawcy bądź ofiary przy kontakcie z tego typu podmiotami, np. w celu zablokowania dostępu do utworu umieszczonego w Internecie z naruszeniem prawa. Ponadto, stosowanie do przepisów prawa, tego typu usługodawcy mogą zostać zobowiązani do przekazania szczegółów dotyczących naruszenia dokonanego z użyciem ich usług (do czego jednak może być potrzebne postanowienie sądowe).

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny.

6.9. Zagrożenia bezpieczeństwa technicznego sieci, komputerów i zasobów online – procedura reagowania.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą:

Kategoria technicznych zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego obejmuje obecnie szerokie spectrum problemów: (1) ataki przez wirusy, robaki i trojany, (2) ataki na zasoby sieciowe (hakerstwo, spyware, crimeware, exploit, ataki słownikowe i back door, skanowanie portów, phishing, pharming, sniffing, spoofing, ataki Denial of service (DOS), rootkit) i ataki socjotechniczne. Na styku z zagadnieniami technicznymi lokalizują się zagrożenia wynikające z nieprawidłowych i szkodliwych zachowań użytkowników np. używanie łatwych do odgadnięcia haseł, pozostawianie komputerów włączonych bez opieki, czy brak zabezpieczeń na wypadek braku energii elektrycznej.

Sposób postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia:

1. W przypadku wystąpienia incydentów zagrożenia bezpieczeństwa cyfrowego pracownik szkoły zobowiązany jest do zgłoszenia go osobie odpowiedzialnej za infrastrukturę cyfrową szkoły oraz dyrekcji. Kluczowe znaczenie ma zebranie i zabezpieczenie przez specjalistę dowodów w formie elektronicznej;
2. Szczegółowy opis procedury reagowania na wypisanie w szkole różnorodnych zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego powinien zostać zawarty w dokumencie „polityka bezpieczeństwa cyfrowego” danej szkoły stanowiącej elementy Szkolnego Planu Zapewnienie Bezpieczeństwa Cyfrowego. W części przypadków szkoła poradzi sobie we własnym zakresie, w niektórych konieczne będzie skorzystanie z zewnętrznego wsparcia wyspecjalizowanych firm;
3. Identyfikację w sprawców ataku należy pozostawić specjalistom - informatykom. W sytuacji, gdy incydent spowodował szkole straty materialne lub wziął się z utratą danych należy powiadomić Policję, aby podjęła działania na rzecz zidentyfikowania sprawcy;

4. Jeśli sprawcami incydentu są uczniowie danej szkoły, o zaistniałej sytuacji należy powiadomić ich rodziców, zaś wobec nich podjąć działania wychowawcze. Jeżeli skutki ataku mają dotkliwy charakter, doprowadził do zniszczenia mienia lub utraty istotnych danych (np. gromadzonych w e-dzienniku szkoły), należy taki przypadek zgłosić na Policję;
5. O incydencie należy powiadomić społeczność szkolną (uczniów, nauczycieli, rodziców) i zaprezentować podjęte sprawnie działania, tak przywracające działanie aplikacji i sieci komputerowej w szkole, jak i wychowawczo-edukacyjne wobec dzieci;
6. W przypadku wystąpienia strat materialnych oraz utraty danych (szczególnie danych wrażliwych) należy zgłosić incydent na Policji;
7. W przypadkach zawansowanych awarii (np. wywołanych przez trojany) lub strat (np. utrata danych z e-dziennika) konieczne jest skorzystanie z zewnętrznego wsparcia eksperckiego, kontakt z serwisem twórców oprogramowania lub zamówienie usługi w wyspecjalizowanej firmie.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe Statut szkoły/placówki, Regulamin szkoły/placówki.